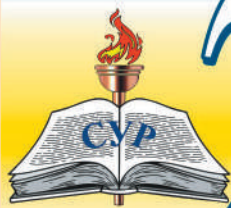
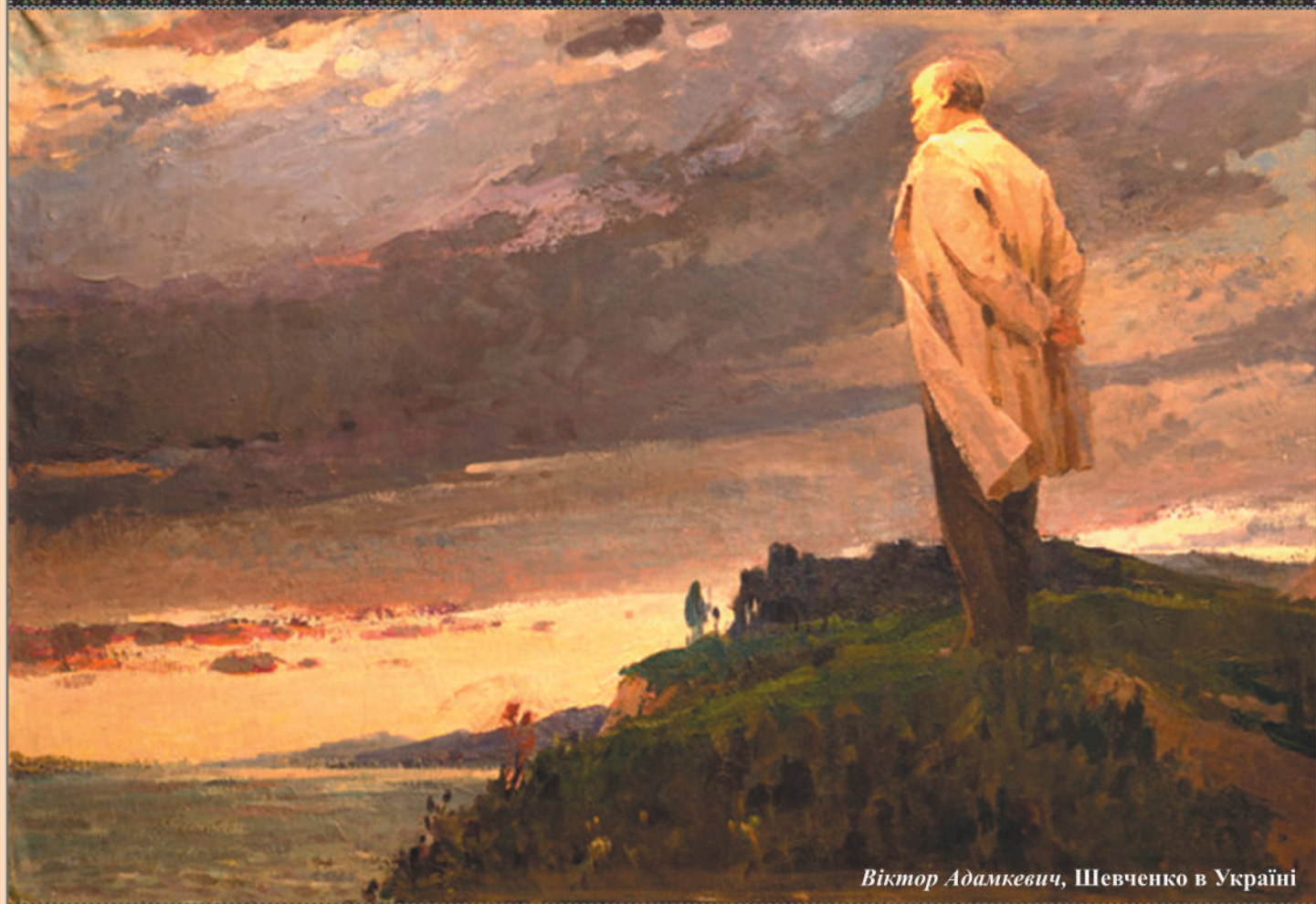

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXXI рік видання. № 354, березень, 2023

Віктор Адамкевич, Шевченко в Україні

*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шевченко

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Михайло Михайлюк,
Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ «...Нам зіслав Пророка Небесний Владика»
(Про початки буковинської шевченкіани)
- ❖ **2023 – рік Ольги Кобилянської**
Тарас Шевченко й Ольга Кобилянська:
перегук поколінь
- ❖ З історії української літератури Румунії
– міжвоєнний період –
- ❖ Маловідомі в Румунії сторінки української
фольклористики
- ❖ Творчий дебют Сидонії Никорович
- ❖ Україністика Бухарестського університету –
одна із складових румунської філології (LXXXIV)
- ❖ Новела Михайла Михайловича Коцюбинського
«Intermezzo» (1908)
- ❖ Рік болю та незламності
- ❖ Солодкі сльози
- ❖ Пригоди хороброго опришка Григорія Пінті
(Уривок з повісті)
- ❖ Федьова любов
(Уривок з роману «Дикий рай»)
- ❖ Свято. IV Ворог мого ворога (Уривок з роману)
- ❖ Християнські читання «Гірчичне зерно»
(Оповіді про основи християнського
віровчення)

Володимир АНТОФІЙЧУК

«...НАМ ЗІСЛАВ ПРОРОКА НЕБЕСНИЙ ВЛАДИКА»

(Про початки буковинської шевченкіани)

У сучасній літературознавчій науці оперують близькими, але не тотожними термінами *шевченкіана* й *шевченкознавство*. Під першим розуміють «зібрання, сукупність творів літератури і мистецтва, пов'язаних із життям і творчістю Т. Г. Шевченка, а також усі видання його творів»¹; під другим – «сукупність літературознавчих, мистецтвознавчих, мовознавчих, історичних, філософських досліджень про життя, творчість і громадську діяльність Шевченка»². У цій статті оперуватимемо загальним поняттям *шевченкіана*, яке включає весь комплекс наукових праць і літературно-мистецьких творів про життя, творчість і громадську діяльність Т. Г. Шевченка, а також заходи, спрямовані на вшанування його імені.

Період зародження і становлення буковинської шевченкіани, який тривав понад чверть століття, охоплює кінець 1859-го – 1886 рр., тобто від перших згадок про поширення на Буковині творів Тараса Шевченка і відомостей про нього до висвітлення на сторінках місцевої періодики вшанування геніального поета з нагоди 25-их роковин від дня його смерті.

У свідомість буковинців Тарас Шевченко почав увіходити наприкінці 50-х – на початку 60-х років XIX ст. Його радо, усім серцем і душею приймали і в пишних палатах, і в оселях під солом'яними стріхами. Приймали, як і по всій Україні, сповнені радісної надії, що «в своїй хаті» нарешті запанує «своя й правда, і сила, і воля», що люд наш як соборний народ постане в «сім'ї великій, в сім'ї вольній, новій» посеред цивілізованої світової спільноти.

Великий речник, новий пророк, «святої правди возвіститель» приходив до наших країн зі сторінок свого першого «Кобзаря» 1840 року, альманаху «Ластівка» 1841-го, першого видання «Гайдамаків» 1842-го, «Чигиринського Кобзаря» 1844-го, лейпцизького видання 1859-го, нового «Кобзаря» 1860-го, петербурзьких видань 1867-го, двотомних львівських «Поезій Тараса Шевченка» 1867-го, галицьких часописів «Вечерниці», «Слово», «Мета», «Нива», «Львов'янин»,

К. Трутовський. Тарас Шевченко з кобзою над Дніпром. 1875 р.

«Правда» тощо. Його «святеє слово, святої правди голос новий» озивалося й із переписаного від руки, за влучним висловом Осипа Маковей, наче у середніх віках, йшло із уст в уста, щоб «пламенем узятися» і «людям серце розтопити». Кобзарів образ поставав і в щорічних вечорах пам'яті та панахидах.

Одним із перших серед буковинців, хто прийняв Шевченка у своє серце, був **Юрій Федькович** (1843 – 1888). На смерть поета він відгукнувся віршем «Співацька добраніч на skin Тараса Шевченка», який в 1861 р. опублікувало львівське «Слово». У ньому Шевченко постає таким, яким його міг уявити талант двадцятисемирічного поета на основі ще дуже скупих відомостей про Великого Кобзаря і його значення в історії українського суспільства, які дуже поволи приходили в той час на Буковину. Пізніше про цю одну із перших спроб поетичної шевченкіани відгукнеться Осип Маковей: «Сей Шевченко, якого Федькович малює в сій поезії, далеко не подібний до правдивого; видно Федькович тоді небагато ще читав із Шевченка. Його Тарас – то романтичний кобзар, котрий у ясну ніч тужить на могилі, що не нажився, що карали його тяжко. Співака на Україні неволять, а він навчився був орлом літати, степами гуляти, з козаками пробувати – і тому йому не подоба на світі бути, отже, й умирає! Вся сила Шевченка, як відомо, не в романтиці, але, видно, так тоді думав буковинський поет про нього»³.

(Продовження на 4 с.)

¹ Шевченкіана. Словник української мови : В 11 т. Т. 11. Київ : Наук. думка, 1980. С. 435.

² Шевченкознавство. Шевченківський словник : У 2 т. Т. 2. Київ, 1976. С. 379–387.

³ Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Гординського-Федьковича / За ред. Б. І. Мельничука, Л. М. Ковалець, О. В. Добрянського, К. М. Лук'янюка. Чернівці : Золоті литаври, 2005. С. 191.

«...НАМ ЗІСЛАВ ПРОРОКА НЕБЕСНИЙ ВЛАДИКА»

(Продовження з 3 с.)

У цих словах суворого критика немає жодної нотки зверхності чи недооцінки твору початкуючого автора. Навпаки, відчуваємо щирі вболівання за те, щоби перед буковинською громадою відкрився справжній образ великого сина України, який на вівтар її свободи поклав власне життя. І вже нові Федьковичеві вірші постануть серед тих, де в художній формі осмислиться істинне значення Великого Кобзаря, увиразниться громадянський пафос його творчості. Водночас Юрій Федькович стане першим, хто ратуватиме за істинне, а не позірне пошанування пам'яті геніального поета, за те, щоби його заповіді українська людність зробила нормою свого життя:

...нам зіслав пророка
Небесний владика
І провів его слово
Він добре й велико,
Его слово до усіх нас!
А ми ж, пани-брата?
Він нам велів учитися
І других навчати,
Він нам казав по-своєму
Вести своє діло.
Він нам казав не по корчмах,
Ніже по весілях
Увихатись, а у своїй
І хаті, і школі
Добувати свого щастя,
І сили, і волі.
А ми ж его послухали?
Удармось у груди
Та лишімо забріхувать
І себе, і люди,
Що ось то ми – і те, і те,
І те учинили!
Нічого ми не вчинили...

За свідченням Василя Сімовича, перше знайомство з поезією Шевченка на Буковині пов'язане з невеличким молодіжним гуртком, до якого входили галичани – письменник і журналіст Кость Горбаль (1836 – 1903) і громадський діяч Лонгин Лукашевич (1839 – 1882), які мали великий вплив на Юрія Федьковича. Вони познайомилися із творами

Шевченка за лейпцізьким виданням 1859 року і через свого приятеля Антіна Кобилянського, тоді студента Чернівецького православного ліцею, сколихнули, як пише В. Сімович, молодими семінаристами⁴. Як відомо, до лейпцізького видання увійшли твори Шевченка, заборонені царською цензурою: «Кавказ», «Холодний Яр», «Заповіт», «Розрита могила», «За думою дума роєм вилітає» («Гоголю») та «І мертвим, і живим...». Зрозуміло, чому ці поезії, позначені усвідомленням суті трагедії колишньої слави України і її колоніального животіння в умовах жорстокої дійсності царської Росії, справили таке потужне враження на чернівецьку молодь. Можливо, саме тому трьома роками пізніше з ініціативи місцевих семінаристів і гімназистів у церкві Св. Параскеви вперше на Буковині відслужать панахиду за Шевченком.

Панахида у церкві Св. Параскеви, яку відслужив о. Ізидор Мартинович, викликала широкий розголос серед громадськості краю. Про неї писала львівська газета «Слово» в ч. 21 від 11 (23) березня 1864 р. «Сей акт, – йшлося в статті, – много доброго зділал, розбудив чувства в нашої молодежи руської і показав, що і на Буковині ми од сна великого встали і про свою словесність гадати зачали». Ці висновкові рядки «Слова» чернівецький поет Володимир Вознюк узяв за епіграф до свого вірша «Перше пошанування Кобзаря у Чернівцях 29 лютого (за ст. ст.) 1864 року», в якому наголосив на суспільному значенні події:

...Була та панахида – наче віче
русинської громади Чернівців.
І то не був якийсь миттєвий вигад,
відчув народ в собі свій рідний дух.
Себе ламає, нищить панцир крига,
коли розбудить воду сонця рух.

...Буковина вставала з великого сну,
Україну поволи в собі відкривала.
Розбудив їх Шевченко у третю весну
з того часу, коли відійшов від загалу.

Серед перших українських інтелектуалів, які осмислили істинне значення Шевченка для нашого національного розвитку, був і **Сидір Воробкевич (1836 – 1903)**. На основі багатьох фактів із його діяльності й художньої творчості робимо цікавий висновок стосовно

⁴ Сімович В. Праці : У 2 т. Т. 2 : Літературознавство. Культура. Чернівці : Книги – XXI, 2005. С. 91.

того, як ширилися Буковинським краєм Шевченкові твори, які думки будили вони в буковинців, які надії подавали в щоденних суспільних проблемах і життєвих клопотах.

У 1864 р. С. Воробкевич із Руської Молдовиці, де він тоді жив і працював, переказав до Львова гроші, прохаючи, щоб йому прислали «Кобзар», а в листі повідомляв, що з Шевченка знає лише «Гайдамаки» та ще дещо про нього із журналу «Вечерниці»⁵. Слід відзначити, що часопис «Вечерниці», який був органом галицько-буковинських народовців і виходив у Львові від лютого 1862 до червня 1863 року, послідовно популяризував кращі здобутки української літератури. На своїх сторінках він опублікував низку творів Т. Шевченка: «Неофіти», «Кавказ», «І мертвим, і живим...», «Русалка», «Чернець», «Холодний Яр», «Чигрине, Чигрине», «Плач Ярославни», «Сон» («На панщині пшеницю жала...»), уривки з поем «Гайдамаки», «Тарасова ніч» та ін.

Тож, виходить, С. Воробкевич на той час знав уже немало із Шевченка. Особливого значення і звучання цьому переліку надавало послання «І мертвим, і живим...». Поема, за Степаном Смаль-Стоцьким, «завсіди робила і робить *могутнє* враження». На думку вченого, «вона є синтезою Шевченкових думок про визволення України, є *живою програмою* для мертвих, живих і ненароджених земляків в Україні і не Україні, програмою національно-культурною, соціальною й політичною, в якій зовсім виразно визначена мета, політичний ідеал, означені зовсім певні завдання й подані засоби для здійснення ідеалу. *Це правдивий національний заповіт Шевченка*»⁶. Ми не знаємо, як саме сприйняв С. Воробкевич цей твір, але, безперечно, можемо припустити, що послання посилювало його прагнення дізнатися про Шевченка якомога більше, остаточно вивірило особисту громадянську позицію, визначило характер і спрямування власної творчості – літературної і музичної.

Листи й твори С. Воробкевича дають підстави вважати, що завдяки Шевченкові він збагнув значення української мови для розвитку національного письменства. Тому, як і Юрій Федькович, закликав вшановувати Кобзаря не лише формально, а й конкретними справами, які б прислужилися розвитку

рідної культури. У лютому 1867 року С. Воробкевич писав: «Т. Шевченко нам просвітив дорогу, він нам зірвав з очей густу заслону, він нам показав, що наша мова здібна до відображення найглибших чувств і найвищих гадок – величаймо і по смерті того, котрий нам много прислужився; величаймо його не лиш споминками та панахидами, величаймо його, яко його щирі і вірні наслідники, такими ділами, щоб наша мова, наша дума-пісня чим далі розвивалась»⁷.

Дослідники справедливо відзначають певний вплив Шевченка на оригінальну творчість С. Воробкевича. Зокрема, в розробці деяких історичних тем (поєми «Нечай», «Тиміш Хмельницький», поезія «Казнь Івана Підкови» тощо) буковинський автор скористався творчим досвідом свого великого попередника, а до цілої низки віршів поставив епіграфи з творів Шевченка, розробляючи ті чи інші мотиви цих творів⁸. Вплив Шевченка особливо відчутно позначився на кращій історичній поемі С. Воробкевича «Мурашка», в якій наслідування Шевченка виявилось не тільки в ритміці, а й у побудові окремих сцен та змалюванні образів⁹. Але якщо говорити про вплив Шевченка на С. Воробкевича, то не можна оминати поезії буковинця «Заповіт», назва якого, жанрові особливості, змістові інтонації, вибір топосів безпосередньо навіяні славнозвісним віршем «Як умру, то поховайте...»:

На цвинтарі не ховайте
Моє тіло, як умру:
Доста трути за життя ще
Вляли люди у мою
Душу; миру, супокую
І в могилі не дадуть.
Занесіть мене, де бистро
Гра водами синій Прут,
Де на березі високім
Верболози, знай, шумлять,
Де в повітрі риболови,
Колесуючи, летять.
Прут невпинним хвилі шумом
Мою тугу розжене –
Над синеньким Прутом, браття,
Поховайте ви мене.

(Далі буде)

⁵ Див.: Коржупова А. П. Боротьба за Шевченка на Буковині (кінець XIX – початок XX ст.) 36. *праць* восьмої наукової шевченківської конференції. Київ, 1960. С. 287 – 288.

⁶ Смаль-Стоцький С. Т. Шевченко. Інтерпретації. Черкаси: Брама, 2003. С. 138.

⁷ Цит. за: Погребенник Ф. Шевченко в творчості прогресивних

письменників Буковини (друга половина XIX – початок XX ст.) 36. *праць* двадцять третьої наукової шевченківської конференції. Київ: Наук. думка, 1979. С. 159.

⁸ Див.: Там само.

⁹ Див.: Никоненко П. М., Юрійчук М. І. Сидір Воробкевич: Життя і творчість. Чернівці: Рута, 2003. С. 74 – 76.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2023 – рік Ольги Кобилянської ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Ярослава МЕЛЬНИЧУК

Тарас Шевченко й Ольга Кобилянська: перегук поколінь

«Толстой був її богом, Шевченка знала майже напам'ять». За мотто до цієї розвідки ми взяли промовисті слова – характеристику героїні-панночки з новели «Природа» Ольги Кобилянської. Як і більшість творів літератури, «Природа» є автобіографічною, а її головна героїня – двадцятирічна юнка – втілює риси самої Кобилянської, яка мала тоді двадцять п'ять літ. Кожен автор тією чи іншою мірою пише про себе, свої погляди, думки, переживання, мрії, життєві враження, адже, як відомо, література це спосіб відкритися, самовиразитися, поділитися зі співрозмовником, а значить, і з читацькою аудиторією Невипадково, згадуючи «Природу», окрім пієтету до Тараса Шевченка, авторка говорить про обожнення Льва Толстого. Сама Кобилянська вже у призахідний період життєтворчості, у 1930 році, написала обширну, дуже предметну статтю «Über Tolstoi», яка є зразком ґрунтовного літературознавчого аналізу романів «Анна Кареніна», «Війна і мир», «Воскресіння», повістей «Козаки», «Крейцера соната», «Смерть Івана Ілліча», оповідання «Два діди». Розвідка сповнена авторською рецепцією внутрішнього світу, психології і творчості Л. Толстого.

Передусім варто зазначити, що анонсована тема тією чи іншою мірою досліджувалася, починаючи від 1960-х років. Уперше у 1941 році, ще за життя Гірської Орлиці, Ельпідифор Панчук, її близький родич і помічник-секретар надрукував у газеті «Радянська Буковина» статтю «Бунтар ходив по Буковині».

Активізувалося опрацювання шевченківської теми у творчості Ольги Кобилянської в 1960-х роках. Зокрема, в газетних статтях Ельпідифора Панчука, у просторому історико-краєзнавчому огляді Григорія Мізюна «Великий Кобзар на Буковині», що публікувався у 9 числах «Радянської Буковини» за 1961-1963 роки, у тезах доповідей республіканської наукової конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження О. Кобилянської. Зокрема, Степана Дігтяра «Шевченкове образне слово в творчості О. Кобилянської», у науковій доповіді Федора Погребенника «Шевченко в творчості прогресивних

письменників Буковини (друга половина XIX – початки XX ст.)» на 23-й шевченківській конференції, у публіцистичних виступах Михайла Івасюка, Василя Мельника. Окремі згадки про впливи Т. Шевченка на О. Кобилянську можна знайти в книгах Е. Панчука «Гірська орлиця» та в есе «Кобилянська», у дослідженні Володимира Вознюка «Про Ольгу Кобилянську: Нові матеріали, роздуми, знахідки».

Про свої читацькі пріоритети Ольга Кобилянська найкраще висловилася 1929 року у відповіді на анкету львівського журналу «Світ». Редакція часопису, йдучи за прикладом закордонних журналів, попросила письменників відповісти на питання: «Якби вам довелося сидіти необмежений час у в'язниці, які три книжки ви найрадіше взяли би із собою? Чому саме ті?». Було надруковано анкети Андрія Чайковського, Василя Стефаника, Василя Пачовського, Федора Малицького, Івана Май-Дніпровського. Ольга Кобилянська ж, виявляючи власні світоглядно-читацькі прерогативи, тяжіє до «Євангелія» і «Фауста» Гете. З української літератури вона виокремила Тараса Шевченка: «Врешті взяла би Шевченка, котрий не допускав би забути свою народність, рідну мову і піддержував би любов до рідної землі і скривдженого людства»¹.

Аналізуючи лектуру О. Кобилянської, Ельпідифор Панчук наводить збережений фрагментарний список творів із родинної бібліотеки, котрий склали на початку XX століття. У книзі «Гірська орлиця» він вказав: «З інших книжок українських письменників [...] – петербурзьке і львівське видання творів Тараса Шевченка»². А вперше з поетичними перлинами Шевченка Кобилянська ознайомила в оселі Миколи Устияновича. Це був відомий громадський діяч, український поет і прозаїк, достойний священник у Сучаві, з донькою якого, також Ольгою, товаришувала юна Кобилянська.

Значну допомогу в пізнанні Кобзаревих творів надала Софія Окуневська-Морачевська. «Завдяки їй я читала Бокля, Дрепера, Локка, а з української ниви Шевченка (котрого до тої пори не могла ніде

¹ Кобилянська О. Ю. Огрівай, сонце...: збірка малої прози : укр. та нім. мовою / Ольга Кобилянська; упоряд., вступ, ст. та прим. Я. Б. Мельничук; пер. нім. Н. П. Щербань. – Чернівці: Букрек, 2011. С. 305.

² Панчук Е. Гірська орлиця: спогади / Ельпідифор Панчук – Ужгород: Карпати, 1976.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2023 – рік Ольги Кобилянської ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

роздобути), І. Франка, Драгоманова, Павлика, Олену Пчілку [...]», – спогадувала Кобилянська пізніше в мемуарах «Д-р Софія Окуневська Морачевська». Ольга, маючи за взірця Шевченка, завжди була вдячна за сприяння Софії Окуневській-Морачевській. Адже така лектура формувала її як «українську літератку»³.

Пієтет до генія нації вироблявся ще в юної Ольги, як підтверджують її «Щоденники». Так, у записі від 11 травня 1884 року вона процитувала Шевченкове:

Закувала зозуленька
В зеленому гаю,
Заплакала дівчинонька –
Дружини немає.
А дівочі молодії,
Веселії літа,
Як квіточки за водою,
Пливуть з сего світа...⁴.

Ці рядки були співзвучні із душевним станом самої Кобилянської, яка засумовано прорікала, що їй нічого доброго зозуля не накує⁵.

Двадцятирічна Ольга зафіксувала в «Щоденниках» від 25 вересня 1884 року розмову із Зосею (Софія Окуневська) і Генєм (Євген Озаркевич) про Дікенса і Шевченка.

³ Кобилянська О. Ю. Огривай, сонце...: збірка малої прози : укр. та нім. мовою / Ольга Кобилянська; упоряд., вступ, ст. та прим. Я. Б. Мельничук; пер. нім. Н. П. Щербань. – Чернівці: Букрек, 2011. С. 309.

⁴ Кобилянська О. Ю. Слова зворушеного серця : щоденники. Автобіографії. Листи. Статті та спогади / Ольга Кобилянська; упорядкув., передм. Ф. Погребенника. – К. : Дніпро, 1982. С. 38.

Пізнаючи твори Тараса Шевченка, письменниця молодшого покоління, за походженням – з польсько-німецького середовища, яка починала творити не українською, а німецькою мовою, вчилася і постійно вдосконалювалася у письмі по-українськи. А тому Ольга Кобилянська чутливо сприймала найтонші нюанси слововживання.

Ось про один такий випадок свідчить епістолярій. У листі до Осипа Маковея (від 18 травня 1898 р.) читаємо про штрих – вживання «него, в него» – в нього, його. Висловлюючи прохання до О. Маковея проредагувати «Покору» і «На полях», Кобилянська наголосила: «Поправте, з ласки своєї, мову, де треба, але одного прошу я Вас не робити. Прим[іром], не писати замість «него», «в него» – в нього або його, се мені страх несимпатичне, і я ніколи не буду сих слів ані в письмі, ані в бесіді вживати. Ні Федькович, ні Шевченко, ні М. Вовчок не вживали тих слів – і вони мої, буковинські уха дуже разять»⁶.

Замолоду захоплена поетом, Кобилянська прагнула поїхати на Велику Україну, до Києва і Канева. Така нагода випала один-єдиний раз у житті влітку 1899 року, коли разом із родиною Смаль-Стоцьких вона побувала на археологічному з'їзді в Києві. У польськомовному листі до батьків – Марії та Юліана Кобилянських про свої враження від далекої подорожі Ольга написала: «Їздили ми також і на могилу Шевченка, до Канева. Туди їхали пароплавом по Дніпрі цілий день і день назад. Але тепер вже маю уявлення, що то означає їхати морем»⁷. Тут можна прочитати, як про власні враження від далекої подорожі Ольга написала на диво актуальне нині: «Тут, в Києві, кожний може перекоонатися, що українці були і що вони мають право бути і в майбутньому – на кожному кроці стільки історії, дуже багато! То фантазія, ніби українське і російське – одне і те ж; навіть і в мові є величезна різниця, – звичайно, коли говорити правильно по-російському!...»⁷.

Більш інтимні враження мандрівниці виповіла Василю Стефанику (лист від 31 серпня 1899 року): «На могилі Шевченка дуже гарно. Так чудно було мені там zu Mute [на душі – пер. з нім. – Я. М.], майже як в казці здавалося мені там. А так тихо там вокруги, претихо. Ви би повинні там поїхати»⁸.

(Продовження на 8 с.)

⁵ Там само.

⁶ Кобилянська О. Ю. Твори. В 5 т. Т. 5 / Ольга Кобилянська; упорядкув., прим. Ф. Погребенника. – К. : Держліт-видав України, 1963. С. 346.

⁷ Там само. С. 424.

⁸ Там само. С. 425.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2023 – рік Ольги Кобилянської ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Тарас Шевченко й Ольга Кобилянська: перегук поколінь

(Продовження з 7 с.)

Захопившись ідеями емансипації жінки, Кобилянська 14 жовтня 1894 року виступила на зборах «Товариства руських жінок на Буковині» в Українському народному домі в Чернівцях з доповіддю (або, як тоді казали, з відчитом). Цей текст, відомий під назвою «Дещо про ідею жіночого руху», за словами Федора Погребенника, має важливе значення для розуміння поглядів письменниці на жіночий рух. Розповідаючи про сумну жіночу долю, Кобилянська апелювала до рядків Тараса Шевченка із поеми «Мар'яна-черниця»:

Вітер в гаї нагинає
Лозу і тополю,
Лама дуба, котить полем
Перекотиполе,
– Так і доля: того лама,
Того нагинає,
Мене... котить, і де спинить,
І сама не знає!⁹

Ці початкові рядки поеми, на думку Кобилянської, добре ілюструють невпевненість у майбутньому, залежність незаміжного жіноцтва від обставин.

Варто наголосити, що до згадок про Шевченкові твори письменниця зверталася в «Природі», «Царівні», романі «Апостол черні», написаному з поглядом у майбутнє України. Важливим фактом є те, що Ольга Кобилянська робила переклади поезій Т. Шевченка з української на німецьку мову. «Добре володіючи німецькою мовою, О. Кобилянська з метою популяризації української передової літератури серед інших європейських народів багато уваги приділяла перекладам. Поряд з творами Марка Вовчка, Лесі Українки, І. Франка, В. Стефаника, перекладала вона і поезії Т. Г. Шевченка»,¹⁰ – так розпочинав статтю «З альбома О. Кобилянської» старший науковий працівник Чернівецького літературно-меморіального музею письменниці Ельпидефор Панчук. Глибоко вивчивши архіви, дослідник проаналізував два листки

зошитового формату автографа. Недрукованими досі залишаються німецькомовні переклади віршів Т. Шевченка. Кожен перекладений вірш Кобилянська позначала римською цифрою. Збереглися поезії під № XXX «Минають дні, минають ночі», XXXIII – «Чого мені тяжко, чого мені нудно?» і XXXVI – «За думою дума роєм вилітає».

Е. Панчук порівняв ці переклади з оригіналом, відзначивши основну увагу буковинки на змісті, а не на формі. Разом із тим збережено простоту і гармонійність мови та, цитуємо, «революційну спрямованість Шевченкового слова»¹¹. Важливо, що дослідниця з Дрогобича Олеся Химин, видавши у 1994 році актуальну брошуру «Ольга Кобилянська і національне питання», зацентрувала на впливах творів Т. Шевченка на формуванні світогляду О. Кобилянської. Як наголосила О. Химин, «найкраще оформлена в альбомі О. Кобилянської була сторінка з віршем Т. Шевченка «Страшно впасти у кайдани». Вона оточена віночком живих, висушених і наклеєних лісових квітів, між якими є й едельвейс, улюблена квітка письменниці [...]. Пізніше О. Кобилянська любила дарувати «Кобзаря» тим, кого високо цінувала, а особливо жінкам із села, які або самі вмili читати, або їх діти»¹².

Варто наголосити, що вплив українських письменників на О. Кобилянську, особливо Т. Шевченка, був благотворним. А саме у плані вдосконалення мови, формування стилю, еволюції суспільно-громадських та естетичних поглядів письменниці.

Знаний філолог, професор, сучасник О. Кобилянської Степан Смаль-Стоцький у промові на Шевченковому святі 1909 року наголосив: «Святкуючи пам'ять Тараса, повинні самі собі все а все наново складати в душі святую присягу, [...] подбати [...], щоб між нашим народом і всіма людьми запанувала щира, найщиріша любов, запанувало братолюб'є, повинні ми всіма силами старатися устроїти ціле наше жите так, щоб взагалі наблизитися до тих найвищих ідеалів Тараса, яким служив він огненним своїм словом ціле своє жите»¹³. Великі письменники і нині служать цим ідеалам своїми творами.

⁹ Там само. С. 152.

¹⁰ Панчук Е. З альбома О. Кобилянської І Е. Панчук // Рад. Буковина. – 1961. – 10 берез.

¹¹ Там само.

¹² Химин Олеся. Ольга Кобилянська і національне питання / Олеся

Химин. – Жидачів, 1999. С. 4-5

¹³ Смаль-Стоцький С. Шевченко пророк України: промова д-ра Смального на Шевченковому святі в Чернівцях // Буковина. – 1909. – Річник XXV. – 25 мая. С. 2.

ПАМ'ЯТІ ТАЛАНОВИТОЇ ДОСЛІДНИЦІ ТВОРЧОСТІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

22 грудня 2022 р. після тривалої недуги відійшла у засвіти Ярослава Мельничук – членкиня Національної спілки письменників і Національної спілки журналістів України, доцентка Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, громадсько-культурна діячка, дочка видатного вченого-філолога Богдана Мельничука.

Не стало талановитої дослідниці українського літературного процесу кінця XIX – початку XX ст., значна частка праць якої присвячена творчості Ольги Кобилянської. 2002 року вона блискуче захистила у Львівському національному університеті ім. Івана Франка кандидатську дисертацію про творчість Ольги Кобилянської останнього періоду життя (від 1914 р.). Серед її публікацій – монографія «На вечірньому прюзі: Ольга Кобилянська в останній період творчості (від 1914 р.)» (2006), за яку у 2007 р. отримала міжнародну літературно-мистецьку премію імені Ольги Кобилянської, книга «20 есеїв про Ольгу Кобилянську та її поціновувачів» (2014), десятки наукових статей. Завдяки їй вийшла збірка невідомої та маловідомої прози Ольги Кобилянської «Огрівай, сонце» (2011) та роман письменниці «Апостол черні» (упорядкування, передмова, словник, примітки). До останніх своїх днів попри дошкульну хворобу виконувала обов'язки заступниці голови редколегії «Зібрання творів О. Кобилянської у 10-ти томах», дев'ять книг якого вже побачили світ.

Відхід Ярослави Мельничук – велика втрата для українського літературознавства, зокрема кобилянськознавства. З нами залишаються її талановиті праці, які надійно слугуватимуть учням і студентам, надихатимуть на наукові відкриття нових дослідників творчості Ольги Кобилянської.

Михайло ГАФІЯ ТРАЙСТА

З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ РУМУНІЇ — МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД —

(Продовження з № 344)

Багато літературознавців та істориків української літератури Румунії пов'язують початок українського письменництва в нашій державі зі заснуванням у 1949 році культурно-освітньої газети «Новий вік», що видавалась Міністерством культури Румунії. У 1989 році газета змінила назву на «Вільне слово» і видається під егідою Союзу українців Румунії. Але, здається, це не так, бо в міжвоєнний період у Румунії, особливо в Бухаресті, та й в інших містах, існувало українське культурне в тому числі й літературно-мистецьке життя української еміграції в Румунії.

Українська еміграція в Румунії складалася з офіцерів та козаків Армії Української Народної Республіки, вояків російської армії колишнього Румунського фронту та армії генерала Врангеля, службовців Уряду Української Національної Республіки та членів різних українських асоціацій з інших держав та біженців з різних окупованих радянською владою регіонів України.

За оцінками, у першій половині 1920-х років у Румунії проживало від 3 до 5 тисяч українських емігрантів.

У листі Костянтина Андріановича Мацієвича від 28 лютого 1921 р. до Симона Петлюри, вказується, що табори для українських біженців у Румунії знаходилися в містах Брашові та Текучі. Костянтин Мацієвич також переконав Симона Петлюру дати інтерв'ю журналісту Ное Беноні з «Știri Bucureștene» («Бухарестські новини».)

Між 1922-1925 рр. у Бухаресті існувала Філія українського товариства Ліги Націй – ФУТЛН (Філії Українського товариства при Лізі Націй) на чолі з Костянтином Мацієвичем (1873-1942), членом Центральної Ради, Міністром Закордонних справ і головою Надзвичайних дипломатичних місій Української Народної Республіки в Румунії. Головний офіс цієї філії знаходився в Бухаресті, до неї належали райони Джурджу, Киліменешть, Кишинев, Орадя-Маре та Чернівці.

(Продовження на 10 с.)

З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ РУМУНІЇ

(Продовження з 9 с.)

Пресове бюро Надзвичайної дипломатичної місії Української Народної Республіки в Румунії видавало український тижневик «Інформаційний бюлетень», 9 січня 1923 р. вийшло його останнє число.

Роль «Інформаційного бюлетеня» полягала в детальному представленні діяльності Українського товариства при Лізі Націй, Філії Українського товариства при Лізі Націй (ФУТЛН) та пропагуванні ідеї об'єднання української нації в єдиній програмі діяльності. На сторінках цього видання містилася інформація про життя та діяльність українських емігрантів у Румунії, а також Будапешті, Відні та Празі¹.

Кость Мацієвич (1873-1942)

Український політик, дипломат, журналіст і видатний громадський діяч Костянтин Андріанович Мацієвич народився 18 травня 1873 року в містечку Деремезна Київської області (Україна) у дворянській родині².

Закінчив сільськогосподарський інститут у Новоолександрії (сьогодні Пулавський район – Польща), де очолював українську студентську громаду.

Ставши агрономом, працював у сільськогосподарських товариствах Полтави, Харкова, Саратова. Редагував журнали «Хлібороб», «Агрономічний журнал» та «Сільськогосподарська газета». У 1907-1915 роках займався педагогічною діяльністю в місті Санкт-Петербурзі.

У 1917 році став членом Української радикально-демократичної партії.

З 1917 р. ввійшов до складу Української Центральної Ради та Малої Ради, а з 8 серпня 1917 р. став заступником Генерального секретаря земельних справ і одним із авторів земельної реформи Української Центральної Ради. Але не погодившись з ідеєю колективізації землі, 19 грудня 1917 року пішов у відставку.

У 1918 році працював агрономом у Києві, входив до складу української делегації на мирних переговорах з Російською Радянською Федеративною

Соціалістичною Республікою. Також був організатором і головою Управи Першого Всеукраїнського сільськогосподарського кооперативного союзу, відомого під назвою «Централ», і був уповноважений Директорією УНР вести переговори з представниками Антанти (1918-1919 рр.).

З 13 лютого по 9 квітня 1919 р. займав посаду міністра закордонних справ Української Народної Республіки в уряді Остапенка.

У 1919-1923 роках був головою дипломатичної місії Української Народної Республіки в Румунії.

У жовтні 1920 року Симон Петлюра уповноважив Костянтина Мацієвича та генерала Дельвіга на переговори та укладення військової конвенції з урядом генерала Врангеля за умови визнання останнім незалежності Української Народної Республіки.

З 1923 р. перебував на еміграції в Чехословаччині, де працював професором Української господарської академії в Подєбрадах.

З 1936 р. був головою Українського наукового товариства та Українського дипломатичного клубу в Празі, де й помер 2 квітня 1942 р.

Костянтин Мацієвич є автором робіт:

- *Спогади «Життя мого сучасника»*
- *На земській роботі*, в: «Збірник пам'яті С. Петлюри 1879-1926», Praga, 1930.

(Далі буде)

¹ Валерій Власенко, *Кость Мацієвич на Чолі Філії Українського Товариства Ліги Націй у Бухаресті (1922-1925)*, Українському Вимір, том IV, Ніжин (Україна), 2007, стор. 82-85.

² Encyclopedia of modern ukraine, https://esu.com.ua/search_articles.php?id=67183

Іван РЕБОШАПКА

Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики

6. Співвідношення традиційного і сучасного фольклору українських банатських поселень повітів Караш-Северін та Лугож

(Продовження з № 338-339)

На питання співвідносності традиційного і сучасного фольклору дослідники давно звернули увагу, висловивши, в основному, протилежні думки. Н. Леонтьєв, наприклад, уважав, що у новий час «фольклор занепадає, замирає, крім, можливо деяких решток, таких, як прислів'я і частушки». Народні пісні, твердив він, «вже вмерли, а живуть тільки пісні, створені професіональними письменниками та композиторами»¹. Румунський вчений Овід Денсушяну набагато раніше від Леонтьєва, тобто 1910 року висловив у своїй студії *Фольклор. Як слід його розуміти*² суто протилежну думку, яка підтверджується дійсністю фольклорного явища. «Постійно твердиться, – відзначав Денсушяну, – що настане час, коли фольклористи не матимуть, що збирати, коли народна продукція зникне, будучи затопленою новими формами культури, які чимраз більше проникають з міста» («*Se spune mereu că va veni un timp când folcloriștii nu vor mai avea ce culege, când producțiunile populare vor dispărea, înecate în formele nouă de cultură care pătrund tot mai mult de la oraș*»). Найбільш приречені на зникнення, уточнював Денсушяну, бувають повір'я, звичаї та забобони, а неприреченими – фольклорні твори «ідеального порядку»: казки, традиції, легенди, які стосуються «вищої сфери та почуттів простої людини, поетичної сторони її життя», і «навіть у ХХХ столітті (...) не зникнуть цілковито народні пісні» («...nu vor dispărea cu desăvârșire (...) cântecele populare»).

Крізь таку призму можна розглядати сучасний стан (з певними деталізаціями) фольклорне успадкування українських поселень Караш-Северінського та Лугозького повітів.

Для точнішого окреслення явища співвідносності традиційного і нового у вищезгаданих поселеннях допомагає їхня історія. Офіційні документи³ вказують, що перші переселенці прибули в Банат (спочатку в Копачеле) в 1910 році. Процес формування українських поселень

тривав приблизно до 1924 року, коли, як вважається, колонізація закінчилася. З пізніших переселенців (біля 1920 року), як мав я можливість сконстатувати на початку польових обстежень, у 1963 р. жили 74-річний Симчич Семен, 73-річний Іван Попович (с. Корнуцел-Банат), 82-річний Митер Росоха (с. Копачеле), 82-річний Гриць Дербак (с. Зоріле), 73-річний Йосиф Брюхович (с. Кричова) та інші.

У Банат українські переселенці прибули із 24 закарпатських сіл⁴. Внаслідок переселення закарпатських українців у Банаті утворилися сьогоднішні села: Корнуцел-Банат (Cornuțel-Banat), Копачеле (Copăcele), Зоріле (Zorile), в повіті Карансебеш – Кричова (Criciova), Чірешул ноу (Cireșul Nou; місцева назва – Черешня), Переу (Pârâu; місцева назва – Антолка) та Падурень (Pădureni; місцева назва – Гусарка)⁵. Жителі цих сіл були приведені мадярськими поміщиками передусім для праці в лісі. У народних розповідях згадуються поміщики Вереші та Горонді, що володіли великими площами лісу, в якому переселенці важко працювали, щоб виплатити свої клаптики землі. Від поміщиків осталися хіба деякі назви – ліс Горондія (села Антолка, Гусарка).

Для окреслення явища співвідносності традиційного і нового в утворених поселеннях слід вказати чинники, що обумовили дію співвідносності. Переселення закарпатців у Банат відбулося в період, коли на Закарпатті народна творчість була в повному розквіті. Спустившись «на доли», українські переселенці принесли із собою і властивий рідним місцевостям фольклор. Спочатку можна було запримітити певну відмінність у тематиці й стилі кожного села. Це явище у певній мірі збереглося до нашого часу: намагаючись викликати «смак» інформаторів до співу, я включав магнітофон, щоб присутні при записах почули пісню, записану раніше в сусідньому селі, а вони експромтом реагували: «... це – копашильська пісня, у нас в Корнуцелі не так співають».

(Продовження на 10 с.)

¹ Н. Леонтьєв, *Волхование и шаманство*// «Новый мир», № 8, 1958, с. 248.

² Ovid Densusianu, *Folclorul. Cum trebuie înțeleș, București*, 1910, р. 51.

³ *Calendarul Românilor*, Carabsebeș, 1936. Anul XLVIII, p. 124.

⁴ *Берегій вишній, Березово, Брустур, Верховина, Вишній студений, Волове, Бучкове, Ганич, Горб, Довге, Дубове, Лази, Негрівці, Нижній студений, Ослави білі, Ослави чорні, Пилипиць, Подобівці, Поляни, Рунгури, Слобода рунгурська, Синівер, Торун, Чорний потік.*

⁵ *Indicatorul alfabetic al localităților din R.P.R.*, București, 1956.

Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики

(Продовження з 11 с.)

А копашельці, у свою чергу так само відзначали відмінність: «...це – зорільська пісня (село Зоріле), у нас інакше співають».

В особливому стані знаходилося село Корнуцел-Банат: майже половину його населення становили *гуцули*, а решту – *марамороські*. Між ними, як розповідали мені 1963 року старожили, ще «дома», тобто на Закарпатті, були незгоди. Прибувши в Банат, вихідці цих двох етнічних груп певний час продовжували жити відокремлено одні від одних: не одружувалися одні з іншими, не справляли разом жодних свят – кожна група справляла свій танець, співала свої пісні, колядки. Мене і під час польових обстеженнях 1963 р., коли люди вже знали, що я обійшов усі села, старенька Роза Семчич (Рузі), що знала багато пісень, риторично запитала, чи не так, що їхні пісні (гуцульські) найкращі?

Таке становище тривало майже до 1924 року, відколи поступово почали встановлюватись відносини між цими двома етнічними групами. У той 1963 рік і згодом ніхто вже не брав до уваги етнічну відмінність. Тематичні й стилістичні своєрідності кожного села почали «згаджуватись»/стиратись. Молодь почала сприймати/заучувати пісні з обох репертуарів – «котрі май файні», деякі з яких згодом стануть загальноприйнятими. Одна молода жінка, наприклад, співала мені *мараморських* весільних, зауваживши, що *давно* в них на весіллі виконувалися й інші пісні, і як приклад проспівала загальновідому західноукраїнську весільну пісню *Дорожечка до Львова, обкладена виноградом довкола*, майже інваріант якої мені пощастило записати на півночі Молдови (Південна Буковина).

Порівнюючи тодішній закарпатський пісенний репертуар⁶ з моїми записами, я дійшов висновку, що пісенна банатська традиція тоді ще не пішла на спад. З великою приємністю пригадується, як 1963 року, тихого, лагідного вересневого вечора кутами Копачеле лунали чарівні пісні. Жартома відзначу, що співаків не треба було шукати, на них можна було натрапити прямо на дорозі, чому «спричинювалося» і ... свіже вино, якого жителі споживали, як уточнив один з них *...по- руськи*.

Під час першого польового обстеження 1963 року і кількох пізніших мені пощастило записати на магнітофон пісні, що виникли ще на Закарпатті, як пісні про Довбуша, Пінтю Хороброго, Яношіка (Йончіка), Боднарівну (Марієчку), про Кошута, Франца Йосифа (який ніби скасував панщину) та пісні про еміграцію в Америку.

Стосовно широкого побутування традиційного закарпатського репертуару в Банаті показовим є той факт, що із 141 пісні збірника *Закарпатські народні пісні* 37 наявні й у моїх записах. А 13 з-поміж них співпадають дослівно, у двох моїх записах відсутні 1-2 початкові строфи, 5 моїх записів – повніші, «заокругленіші», у порівнянні із закарпатськими. Я співставив власні записи із зразками тільки одного збірника закарпатських пісень, але можна сподіватись, що в інших збірниках та рукописних фондах Закарпаття, Пряшівщини та інших західноукраїнських територій фактів тотожності, варіантності набагато більше. Цікаво відзначити, що порівнянням моїх записів з наявними у цитованому закарпатському збірнику можна сконстатувати більш повнішу варіантність моїх (банатських) записів, наприклад, родинно-побутових пісень, у порівнянні із закарпатськими.

Для повнішого окреслення співвідносності *традиційного побуту* з його сучасним оновленням слід мати на увазі й інші фактори/чинники, які обумовлюють специфіку дії співвідношення. Осівшись компактно, українські переселенці на початку жили *ізолювано*, не мали зв'язків з колишніми рідними оселями, ні з навколишніми румунськими селами, ані з містом, і цей стан обумовлював нестримне збереження *традиційності*. Напротивагу цьому у фольклорі, як у живому явищі, діяла і протилежна тенденція – намагання *порушувати, змінювати, оновлювати* традицію, адже ж явище *збереження й оновлення* фольклору (як і культури та інших галузей людської діяльності) є властивою закономірністю творчості народів світу.

Народна творчість для народних мас спочатку була джерелом пізнання світу, культури, менталітету, морально-етичних принципів поведінки тощо. Все це передавалося усним способом з покоління в покоління, *сприймалося, заучувалося*. З часом давню функцію традиційного сприймання перебрала на себе школа, поступово заступаючи традиційне усне заучування, що виявилось дією «*підмивання*» основи явища традиційного функціонування фольклору: діти вже не сприймали пісні усним способом від батьків чи на забавах, а вивчали їх з підручників або тематичних посібників чи збірників.

Фольклорний процес почав «звужувати» сферу свого прояву і в силу дії оновлення/модернізації людського життя. Він ще не став «рештками» і не почав завмирати. Він *дожив* до нашого часу. Але не в такому живому стані, як «пророкував» Овід Денсушану 113 років тому, а в *латентному* стані, переважно в пам'яті осіб старшого віку, але й серед осіб молодшого віку.

Поступовий процес звуження й інші деталі репертуару згаданих банатських українських поселень

⁶ *Закарпатські народні пісні*. - Київ, 1962.

можна окреслити почерговими «перетинами» тяглості/континуума фольклору, сконкретизованими надрукуванням моїх записів з 1963 р. у моїх збірниках⁷, у збірці банатських пісень Івана Лібера 2000 року⁸ й у фундаментальній збірці Івана Лібера та Івана Хланти 2000 року *Народні пісні українців Банату (Румунія)*⁹, яка в Румунії маловідома, бо появилася в Ужгороді, і єдиний її примірник має тільки Іван Лібер. Фундаментальною слід вважати цю збірку через те, що в ній наявне намагання охопити *вичерпний* пісенний репертуар з піснями мелодіями усіх українських поселень Караш-Северінського повіту й Лугожу. Фундаментальний характер збірки полягає і в тому, що автори намагаються добитися *зразкової повноти* пісенного репертуару банатського краю, включаючи у збірку і ряд пісень, записаних мною в 1963 році, яких вони вже не зустріли в живому побутуванні, або їм попросту не пощастило потрапити на відповідних знавців пісень, записаних мною. Фундаментальність збірки полягає і в тому, що вона охоплює зразки *всіх видів* пісень: колядок (25 зразків), духовних пісень (15), пісень про кохання (166), весільних пісень (23), родинно-побутових (94), хрестинних пісень, балад (12), пісень про бідних та багатих (8), пісень для дітей (3), чумацьких, наймитських та заробітчанинських (20), пісень про долю, тугу за молодими літами (38), колискових (11), антипийцьких пісень (28), рекрутських та вояцьких пісень (68), танцювальних (89), жартівливих (125), пісень літературного походження (8).

Стосовно стремління записувача-упорядника цієї фундаментальної збірки подати якомога повніший репертуар банатської пісенності, відзначу, що крім передрукування ряду моїх записів, у дану збірку можна було ввести й інші мої записи, надруковані у збірці *Ой у саду-винограду*, які були записані мною *вечором на саме Різдво* в Корнуцелі від 63-річного (в 1963 році) Івана Гуменюка, як колядка господареві *Росте деревце тонке, високе, / Тонке, високе, у вершку широке, чи парубкові – Попід каменець битий гостинець, / Й а хто ж його вбив – хлопець молодець; Фалив сі коньом переред корольом: / Нема в короля такого коня. Або чудові колядки дівчини, із незустрінутим мною ніде приспівом: Ой в саді, в винограді, й а в винограді, / (приспів) Зелена / Зелена яблїнь червоні ябка зродила, / Червоні ябка зродила, / Ой хто ж там буде? – красна дівчина, / Красна дівчина, душка (Аничка); Літали павоньки*

помежи гороньки, (приспів) Рано, / Рано раненько ясне соненько сходило, / Ясне соненько сходило; Ой прала, прала (Марічка) біла, / (приспів) Чотири / Чотири волки в золотім ярмі звеніли, / В золотім ярмі звеніли. / Ой прала, прала, перстїнь згубила... Цими зразками й їх варіантами можна ретроспективно відтворити приблизно повну картину традиційного колядкового репертуару.

Стосовно тяглості фольклору як живого явища, неведу показовий факт: при записах першого дня 70-річна Марія Зузяк з Корнуцелу тайком сиділа непомітною поблизу і слухала співи молодих жінок. Другого дня, з'явившись біля мене, вона сказала: «цілу ніч не могла спати. Пісні не давали мені спокою, усе пригадувались. Хочу їх вам повиспівувати». Співучого голосу в неї вже не було, отож вона майже хрипким голосом *наспівом* експромтом безперервно ритмічно «виливала» пісні, наче розмотувала нескінченну нитку з клубка.

Стосовно співвідносності традиційного стану фольклору і його стану в нових часах показовим є рік учасників у процесі передавання народної творчості, що показує, чи народна творчість ще є *живим* процесом, а чи знаходиться у *латентному* стані, і викликати/«розбудити» її можна тільки за допомогою певних чинників/збудників. Найочевидніший з-поміж них – це спонукання/просьба кого-небудь чи фольклориста-записувача, направлена співакові – пригадати й виконати той чи інший твір. У 1999 році проведення Іваном Хлантою записів його інформатори, згідно із моїм неточним, а тільки загальним оціненням, були різного віку: 77-річного, 76, 75, 73, 70, 69, 68, 67, 63, 52, 47, 46, 41, але й 36 та 27-річного віків. Інформатори останніх двох молодих віків, можливо, сприйняли успадковане від батьків, бабусь та інших виконавців традиційного, успадкованого. Своїми піснями вони підтвердили «пророкування» Овіда Денсушяну про *незникнення* пісень «ні в ХХХ столітті». В якому стані – *живому* чи *латентному* (напівживому чи напівлатентному) – можна було б встановити ціленамірним поступом при записуванні пісень та опитуванням інформаторів про те, при яких нагодах вони співають, заохочувані/спонукані слухачами, і чи зараз ще лунають *живі* пісні у селі, як колись.

(Далі буде)

⁷ *Народні співанки*. Зібрав і упорядкував Іван Ребошапка.- Editura pentru Literatură.- Бухарест, 1969; *У саду-винограду*. Збірка українських величальних пісень. Бухарест, Критеріон, 1971; *Відгомони віків*. Збірка народних балад, історичних пісень та пісень-хронік, Критеріон, 1974.

⁸ *Зелена ліщина*. Збірка українських народних пісень з Банату. Зібрав і

розшифрував, упорядкував і обробив Іван Лібер, Критеріон, 2000.

⁹ Іван Хланта, *Народні пісні українців Банату (Румунія)*. Запис текстів і мелодій, упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки та словник Івана Хланти. Мелодії розшифрував: Іван Лібер. Ужгород.- БАТ «Патент», 2009.

Володимир АНТОФІЙЧУК

Творчий дебют Сидонії Никорович

Художній доробок Сидонії Никорович означений особливим стилем, поєднанням рис традиційної (народницької) і модерністської (неоромантичної) манер письма, вкрапленням у тканину твору сатирично-гумористичних елементів, тяжінням до показу людини, самотньої у складних, інколи навіть трагічних життєвих ситуаціях, у чужому їй і абсурдному світі. Дебютувала письменниця на сторінках «Нової Буковини», де протягом квітня-грудня 1912 р. опубліковано кілька її творів малих прозових жанрів: «У ґерента», «Мелодекламація», «Боярин», «Сусідська річ», «Перли», «Через жіночу конкуренцію», «Він», «Мале Монте-Карло» та ін., які стосувалися життя людей різних суспільних станів – селян, міщан, інтелігенції, збіднілих нащадків знатних родів тощо.

Сидонію Никорович цікавили буденні ситуації, інколи змальовані з почуттям дотепного гумору й дошкульної іронії. У цих випадках її персонажі, смішні, дріб'язкові й галасливі у своїх щоденних побутових клопотах, намагаються будь-що показати одні перед одними вищість свого «Я», чим нагадують відомих героїв Івана Нечуя-Левицького. Правда, на відміну від видатного класика, молода авторка прагнула надати своїм замальовкам соціальної гостроти. Приміром, в етюді **«У ґерента»**, де розгортання центрального конфлікту передують повідомлення, яке хоч відчутно і не впливає на розвиток основних подій твору, проте служить промовистим засобом характеристики тодішніх суспільних відносин, змодельованих на основі побутових картин із життя буковинської сільської громади: «В селі К. був великий нелад. Двірник не тримав порядку, ґаздував громадськими грішми, як би своїми, тому-то читальники¹ зажадали до села ґерента. Та й прийшов ґерент, чоловік освічений, на параграфах розумівся, як би сам судія. Він мав досить до діла з громадськими касовими книжками, а не менше клопотали йому голову баби, що на всякі дурниці прибігали до него на скаргу». Гумористичний контекст твору забезпечується не тільки дріб'язковістю скарги сварливої селянки, зверненої до високопоставленої особи, а й тим, що своє прохання жінка, всупереч установленому ґерентом чіткому регламенту, обставляє численними деталями, які не стосуються суті її справи. Крім того, прохач-

ка ніяк не може зрозуміти, чому її скаргу відхилено, а тому бурхливо погрожує владним чиновникам зверненням до вищих судових інстанцій.

Етюд **«У ґерента»**, як і твір аналогічного змісту **«Сусідська річ»**, у гумористичних тонах представляє тип непокірної і невгамовної, проте недалекої жінки, яка без особливої на те причини протестує проти всього і всіх. А коли вона усвідомлює, що її позицію сприймають з іронією та насмішкою, переходить на сварливий і лайливий тон. Стрімкого плину сюжетного часу авторка досягає майстерно побудованими діалогами, що за певних застережень дає підстави кваліфікувати обидва твори як драматичні етюди.

Уважні психологічні спостереження Сидонії Никорович за внутрішнім світом людини давали їй щедрий матеріал для втілення творчих задумів у змалюванні духовних поривань своїх персонажів, розкритті їхнього емоційного стану, навіяного музичними інтонаціями. Новела **«Мелодекламація»**, що належить до кращих ранніх творів письменниці, побудована на колізії випробування в межовій ситуації. Її герой, молодий хлопець Роман, який мріяв про одруження з коханою дівчиною, страждає від невиліковної недуги. Він усвідомлює свою приреченість, але намагається вхопитися за останню радість у своєму житті – побувати на концерті хору **«Боян»**, в якому бере участь його наречена Марійка. Розвиток подій твору будується таким чином, щоб розкрити рух душевних переживань героя від тужливих до гранично напружених, спричинених пісним співом і музичним супроводом. Журливий мотив пісні **«Цвітка дрібная»** на слова Маркіяна Шашкевича, що звучить першою, юнак співвідносить із особистим фізичним станом, а алегоричний зміст твору про намір служити добру і красі, на заваді якому стають сили зла, сприймає як аналогію до власної долі. При цьому опис його переживання письменниця зводить до вкрай лаконічного повідомлення: «Хорого уста втворюлися при співі, немов хотіли ловити сумні звуки пісні. Руки его дрожали, а очі з жаром гляділи на співачку».

Гнітючий настрій героя новели сягає свого апогею в момент виконання завершального твору концертної програми – мелодекламації, символічний під-

¹ Читальники – члени читалень, сільських культурно-освітніх установ в Україні кінця XIX – перших десятиліть XX ст., організовані просвітницькими товариствами.

текст кожного слова, кожного звуку якої завдавали юнакові нестерпного душевного болю. Очевидно, в контексті всієї декламації символіка голосу (звуку) трембіти асоціювалася із давнім гуцульським обрядом – проводами людини в останню дорогу, що стало сильним душевним потрясінням для хворого юнака. Власне, означене спостереження підтверджує і фінал новели: «Другої днини рано задзвонили сумно дзвони, а у відгомоні їх немов було чути голос скрипки та слова декламатора: «Там звук трембіти чути».

Іншу смислову функцію мотив зміни настрою, спричинений співом, відіграє в новелі **«Він»**. Збайдужілий до своєї самотності, безіменний герой твору – дрібний чиновник із численними боргами – замикається сам у собі, стає апатичним до всього: «Дивився якомсь дивно, все однаково. Єго вираз ніколи не мінився, однастайний, байдужий. Чи є в сім чоловіці душа, чи він жиє? Чи відчуває він що-небудь? Що би не чув, чи смішне, чи сумне, однаково байдужо вислухає, а при кінці процідить якесь слово». Його не цікавило ні особисте життя, ні те, що діється довкола нього. Він «ніколи не любив ходити до театру, не читав газети, весь світ єго нічого не обходив, крім вірителів², та й то не дуже!» Самоізолювавшись у своєму душевному мікро-просторі, він не переймався навіть існуванням товаришів. Лише інколи, добре напідпитку, він співав у їхній компанії свою улюблену арію. І тоді з його очей «щезав той байдужий скляний вираз. Лице оживлялося, він цілий мінився і ставав не той». Усі з насолодою слухали його спів і просили повторити. Це пробуджувало в ньому почуття радості, і він, щасливий, тихо наспівуючи, пізньої ночі повертався до своєї порожньої обителі. Мимовільна втеча від самотності лише на якусь мить повертала його до нормального життєвого ритму, а відтак знову замикала в равликовій черепащі.

Також співом рятує свою самотність, розвіює відчай і тугу Лікерія – героїня новели **«Боярин»** (1912). Після заміжжя жінка потрапила в інший, чужий для неї побут, звичаями й міжлюдськими стосунками світ, у якому вона не знаходить ні бажаного родинного щастя, ні звичайного побутового затишку, через що відчувається вкрай самотньою і беззахисною перед брутальною поведінкою чоловіка-гульця. Згадка про батьківський дім, де Лікерії змалечку «розкішно, а zarazом спокійно, щасливо жилося», лише посилює її гнітючий психологічний стан. Єдина вітха жінки, а водночас і смисл буття – «газдівство, бо Бог не обдарував її дітьми». Наскрізним елементом

новели **«Боярин»** виступає образ-символ тиші. Уже в зав'язці твору увагу читача насторожує повідомлення: «Мертва тиша лежала на цілій хаті та обійстю», що мовби передвіщало те становище, на яке прирікалася нова господиня, чи радше невільниця маєтку деспотичного боярина. У розвитку подій твору цей же образ-символ підкреслено характеризує стан Лікерії, позбавленої радості від звичайного людського спілкування: «Пусто і тихо було в хаті, бувало чути, як мушка бринить». А в розв'язці новели цю жахливу «мертву тишу» порушує «волоська дойна». Її співає Лікерія, рятуючись від свавілля п'яного чоловіка-боярина. Водночас рідна пісня нагадує нещасній жінці батьківщину, де вона почувалася своєю і не знала жодних принижень. Дорогі серцю згадки завдають їй, безпомічній в особистому нещасті, ще гострішого душевного болю, посилюють відчуття тривоги й непевності своєї долі. Сльози, крізь які вона під грубим примусом співає дойну, сприймаються як брутальне потоптання її жіночого та національного «я».

Дебют Сидонії Никорович у жанрі психологічної новели підтвердив прихід у літературу талановитої авторки, самобутньої теми, образами і стилем, розумінням свого місця в письменстві. Він виявив цікаві неоромантичні тенденції, які відповідали тодішнім мистецьким орієнтирам в українській літературі.

Перші прозові твори засвідчили активні пошуки Сидонії Никорович у розробці найрізноманітніших сюжетних схем, які націлювали на охоплення нових пластів життя, залучали до змалювання представників різних суспільних станів, досліджували прояви соціальної та індивідуальної психології тощо. Письменниця продовжувала наполегливо працювати над своєю творчістю, збагачувалася життєвими враженнями, займалася самоосвітою, реагувала на поради визначних майстрів слова. Поступово викристалізовувалися основні ознаки її творчої манери: поглиблення психологізму, відмова від докладних описів звичаєво-обрядових дійств, тяжіння до ліризації оповіді, відтворення зорових і слухових вражень тощо. З часом очевиднішим стає потяг письменниці до створення ширших епічних полотен, що дало їй змогу глибше проникати в суть злободенних проблем, особливо тих, що стосувалися становища жінки в тодішньому суспільстві. На гребені нових підходів до літературної творчості Сидонія Никорович опублікувала низку своїх повістей, про що піде мова в наступному числі «Нашого голосу».

~~~

² Віритель – кредитор, позикодавець.

Сидонія НИКОРОВИЧ

БОЯРИН

Тече шумлячий гірський потічок. По однім боці простягається рівно зелена царина, а по другім боці тягнеться вздовж потічка кусень рівнини, що переходить в не дуже стрімку гору. Та гора лиш де-не-де засаджена маленькими яличками, з рештою покрита густою зеленою травою.

Під самою горою видно хатку, низьку, стару, з просторим ґанком, великим подвір'ям та безліч стаєнь¹. Ґанок густо заріс диким виноградом.

Жив тут на цілий Руский-Боул² знаний боярин...

Сонце зайшло, а небо покрилось червоною горючою краскою. З гори гонив молодий гуцул боярську худобу домів. Перед брамою зупинився товар. З стайні вийшов старий слуга та пустив на обору.

В кухні поралася сама доматорка, низька, марна жінка. Ходила на пальцях, та тихо-тихенько складала величезні баняки на стіл.

Відчинилися двері, а слуги внесли в хату велике відро молока.

Мертва тиша лежала на цілій хаті та обійстю...

В малім покоїку від ґанку спав на отоманці боярин. Спав твердим сном.

Его уста були отворені, по хаті розносився досить голосний хропіт.

Вже стемніло, як боярин встав, випростувався, позіхнув та вийшов до кухні.

— Лікеріє, давай вечерю! — сказав немилим, приказуючим голосом.

Лікерія скоренько, мов молода дівчина, метнулася сюда-туди, все злагодила і поклала на стіл. По вечері вбрався боярин та вийшов з хати. Перейшов через кладку на другий бік потоку та справився в село.

Лікерія лягла, однак не могла заснути. Давно вони вже в сих горах, вже двадцять років, відколи віддалася.

Прийшла з Поділля тож зразу тяжко було їй привикнути до гір. Все тужила за Поділлям.

Не раз ще молодою жінкою вийде на ґанок, поведе очами, а то лиш полонини та гори. І певно не нудилося би, коли б мала товариство, або хоч одну особу, з котрою могла би розмовитись, побалакати.

Бувало, як ще жили її родичі, часто їхала домів і там трохи відживала, однак вже два роки утратила їх, лишилася саміська, без нікого.

Її муж таки зараз по весіллю занехав її, майже щодня ходив зразу у поблизьке місто, грав там у карти і запивався, а пізніше — таки в сільській корчмі.

Одніська її розрада було ґаздівство, бо Бог не обдарував її дітьми. Пусто і тихо було в хаті, бувало чути як мушка бринить...

А дома в родичів, як то воно розкішно, а разом спокійно, щасливо жилося! Однак її мама мріяла, лише за діди́ча віддати доньку.

І справді. Як женився боярин, мав великий маєток, але в протязі тих двадцятьох років лишилося лише ще тридцять моргів, та малий кавалок ліса. Все забрав Мортко, карти і пиятика.

Удень спав боярин, а по вечері йшов собі гуляти!.. Вертає п'яний, та коби хоч пішов тихенько спати. Де там. Він прийде, всіх побудить, жінка мусить ему варити гербати³ або чорної кави, він співає, кричить, гримає палицею по столі, і так аж до ранку.

А рано лягає спати, спить аж до обіду, а по обіді знов спить до вечері...

Так було майже щодня.

Лікерія привикла вже до сего ярма, та мовчки і терпеливо зносила его. Не раз то, коли він вернеться п'яний, заставляє її співати, а коли не хоче, то штуркне або й вдарить її.

Вона его дуже боялася, та старалася догоджувати ему, щоб лише не роззлостити его.

*

Над самим гостинцем стоїть низька широка не обкладена хата. Хто би й не знав, то на перший погляд вгадає, що то корчма.

Маленькі вікна з ґратами, всередині простора широка кімната з шинком. Брудні столи та підлога. По столах повно розлитого пива, горівки та кусники хліба.

От сюди загощував послідніми часами боярин. Тут, в сій поганій корчмі, перебував він половину свого життя...

За столами було повно гуцулів. Одні пили, інші вже добре підпили та затягали гуцульських пісень. Деякі лежали вже під столом. Боярин, цілий червоний, схилився над склянкою та дрімав. Пізно по опівночі почали розходитися. Боярина відвели два гуцули додому.

¹ Стайня — спеціальне приміщення, будівля, де тримають коней; конюшня; хлів.

² Руский-Боул — Рус-пе-Боул (Rușii-pe-Boul), колишня назва села Палтіну Сучавського повіту Румунії.

³ Гербата, гарбата — чай.

Він увійшов в кімнату, де ще горіло світло. На постелі лежала Лікерія з зав'язаною головою та стогнала, і ледве дивилася по хаті.

— Ану, Лікеріє, — крикнув він, — давай мені гербати.

Вона насилу встала та поволіклася до кухні по гербату.

— Співай мені, співай, Лікеріє!

Хвилину панувала мертва тиша, потім рознісся слабкий ніжний голос, волоської дойни, а її чорні великі очі наповнились сльозою...

МЕЛОДЕКЛАМАЦІЯ

Зелений каганець блідо освічував спальню. На ліжку лежав молодий чоловік, а його прекрасні темні очі гляділи сумно перед себе. Лице його було жовте та запале, але гарні і рівні риси свідчили про колишню красу. Вже другий рік він хорує. Шкорпіон, що закрався в його молоді груди, точив їх. Недуга загнала Романа в ліжку, він не опускав його. В серцю тліла ще слаба надія, що може подужає. Біля него на кріслі сиділа стара мати, та з великим боєм гляділа на догораюче життя її самотнього сина. Перед двома роками заручився з Марійкою, з гарною та щирою дівчиною. Вони любилися, а серце старої матері раділо. А тепер — він забрав її всю втіху та самотню надію. Лікар казав, що недуга потягне ще місяць, потім прийде нещасному покинути світ болю та піти у край вічного спокою.

— Мамо, прошептали уста хорого, мамо.

Сі солодкі звуки будили її з задуми.

— Що там, Романе? — спитала мати і рукою погладила його голову з буйним волоссям.

— Чи була сьогодні в нас Марійка?...

— Була, але ти спав, вона не хотіла тебе будити і пішла.

— Коли буде концерт, що його встроює «Боян»?

— Казала Марійка, що в неділю, сину. Сьогодні маємо вівторок.

— Коби мені полегшало, зберу свої самотні сили та піду на концерт. Моя душа так бажає почути солодких звуків музики й співу. Хочу чути, як Марійка буде грати при мелодекламації. О Боже, на край світа пішов би я, коби знайти лік, цілющу воду, що привернула би мене життя... Так гарно в світі, я бажаю жити... жити.

Далі не міг нещасний договорити, очі його залились рясними сльозами, він утих...

Мати заслонила рукою свої очі і гірко заплакала.

*

Салія⁴ була заповнена по береги. В першому ряду сидів молодий, блідий чоловік біля старої сивої жінки і дивився на сцену. Се був Роман і його мати.

На першій точці програми був сольовий спів «Цвітка дрібная»⁵... Хорого уста втворюлися при співі немов хотіли ловити сумні звуки пісні. Руки його дрожали, а очі з жаром гляділи на співака. Відтак були з черги хорів співу і декламації. Самотня точка, задля якої він прийшов, була мелодекламація.

На сцену вийшов його молодий шкільний товариш у козацькій стрічці з книжкою в руках і почав декламувати, а з-за сцени почувся звук скрипки. Ті звуки немов говорили, розпука з них ридала, груди розривала... Рознесли слова декламатора «там звук трембіти чути» і знов заридала тужливо скрипка аж серце зав'язало...

Глибоко запали очі Романа дивились на сцену, на блідім лиці малювались жаль, розпука, він дрожав на цілій тілі... Скінчилось, а хорий сидів далі нерухомо.

— Романе, Романе, — пробудила його мати з задуми, — глянь вже всі розходяться. Дивися, Марійка!

Він немов зі сну пробудився і подав худу та самотню руку Марійці, що з жалем і розпукою гляділа на него.

— Ти, Марійко, сьогодні так гарно грала, як ніколи!

Встав з крісла і хотів іти, та ноги задрожали і він знов впав на крісло.

— Що з тобою, Романе? — запитала мати дрожащим голосом.

— Нічого, — відповів він, — то «звук трембіти чути...».

— Марійко, донько, ведім його до повозки, щоб шкоро додому, бо з ним дуже зле, — прошептала мати.

Вивели хорого та посадили на віз. Він спер свою голову на рами матері, а очі гляділи меланхолійно вдаль, а уста шептали «там звук трембіти чути».

*

Другого дня рано задзвонили сумно дзвони, а в відгомні їх немов було чути голос скрипки та слова декламатора: «Там звук трембіти чути».

Лука, 16/5. 1912.

⁴Салія — зала, зал.

⁵ «Цвітка дрібная» — вірш Маркіяна Шашкевича «Веснівка».

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LXXXIV)

Літературознавство.
34. Дослідницькі напрямки.

5. Українсько-румунські літературні зв'язки

(Продовження з № 344)

Після не вичерпного, а тільки пропедевтичного представлення в попередніх числах «Нашого голосу» фольклорних міжвидових, зональних та міжетнічних/міжнародних зв'язків у «морі» усної літератури, починаючи з даного числа журналу представлятимуться **румунсько-українські зв'язки писаної літератури**. Це питання було частково розглянуте в окремих підсумкових працях. Вперше, здається, осмислив його румунський літературознавець Стефан Чобану (23.11.1883 – 28.02.1950), життєвий і творчий шляхи якого простелилися крізь багато місцевостей: народився в Придністрянській місцевості Талмаза, де закінчив початкову школу, а так звану нормальну в Байрамі та в Кишиневі, де паралельно навчався в Ліцеї № 1, після закінчення якого між 1905-1907 рр. працював викладачем-заступником. У 1907 році записався на слов'яно-російське відділення Київського університету, закінчивши його у 1911 р. Під час київських університетських студій Стефан Чобану привернув до себе увагу українського академіка-професора Володимира Переца, який скерував його до вивчення документів стосовно румунської літератури й культури з архівів України, Росії та Польщі. Після закінчення Київського університету Стефан Чобану був викладачем Житомирського ліцею (1912-1914), далі – Болградського. З 1918 року Чобану – викладач Кишинівського ліцею імені Алеку Руссо, між 1926-1938 рр. – професор Кафедри історії давньої румунської літератури Теологічного Кишинівського університету, що належав до Ясського університету,

а з 1938 року Стефан Чобану – професор Кафедри історії давньої румунської літератури Факультету словесності й філософії (Facultatea de Litere și Filozofie) Бухарестського університету, будучи колегою знатних румунських професорів Бухарестського університету Іона Андрішеску, Ніколає Бенеску, Ніколає Картожан, Дімітріє Густі, Константіна К. Джуреску, Ніколає Йорґа, Петре П. Неґулеску, Джордже Опреску, П. П. Панаїтеску, Михай Раля, Александру Росетті.

У жовтні, 10/23 числа, 1918 р. Стефана Чобану обрано членом літературної секції Румунської Академії.

Внаслідок нестерпної хвороби Стефан Чобану вийшов на пенсію 1949 року.

З багатющої літературознавчої літератури насамперед слід зупинитися над його працею «Din legăturile culturale româno-ucrainene: Ioanichie Galeatovski și literatura românească veche»¹ («З румунсько-українських культурних зв'язків: Іоанікіє Галєатовський і давня румунська література»). Детальніше праця Стефана Чобану буде представлена при іншій нагоді.

Одним аспектом румунсько-українських (молдовських) історичних зв'язків займався викладач історичного факультету Бухарестського університету Траян Іонеску-Нішков у статті «Din istoria relațiilor moldo-ucrainene în prima jumătate a secolului al XVII-lea»² («З історії молдо-українських зв'язків першої половини XVII століття»), в якій, опираючись на інформативні дані румунських істориків Ніколає Йорґа³, Іон Ністор⁴, літературознавця Стефана Чобану⁵, історика Гурмузакі⁶, на праці Замфіра Арборе⁷, Мірона Костіна⁸, Богдана П. Хаждеу⁹, А. С. Петрушевича¹⁰, С. Голубева¹¹, П. П. Панаїтеску¹², К. К. Джуреску¹³, А. Фроловського¹⁴,

¹ Ștefan Ciobanu, *Din legăturile culturale româno-ucrainene: Ioanichie Galeatovski și literatura românească veche*//Imprimeria Națională, București, 1938. Recenzie în: «Academia Română. Memoriile Secțiunii Literare. Seria III, tomul VIII», București 1936-38, p. 143-232.

² Traian Ionescu-Nișcov, *Din istoria relațiilor moldo-ucrainene în prima jumătate a secolului al XVII-lea*// «Biserica ortodoxă română».-Nr. 11-12, 1965.

³ N. Iorga, *Istoria literaturii. religioase*, Buc., 1904; *Chestia rutenească în Bucovina* //«Revista istorică», I (1915).

⁴ I. Nistor, *Problema ucraineană în lumina istoriei* //«Codrul Cosminului».- VIII (1933-1934).

⁵ Ștefan Ciobanu, *Op. Cit.*

⁶ E. Hurmuzachi, *Colecția Hurmuzaki, I, II, Suplimentul*.

⁷ Zmfir Arbore, *Petru Movilă, mitropolitul Chievlui* // «Revista Tinerimea română».- XVI (1899).I.

⁸ Miron Costin, *Opere*, 1958.

⁹ B.P.Hasdeu, *Arhiva istorică...III* (1967).

¹⁰ А.С.Петрушевич, *Сводная галицко-русская летопись с 1600 по 1700 год* (Львів, 1874).

¹¹ С. Голубев, *Материалы для истории западно-русской Церкви*, Київ, 1883.

¹² P.P.Panaiteescu, *Sfârșitul lui Iancu Vodă*// «Revista istorică». X. (1924).

¹³ C.C.Giurescu, *Relațiile economice dintre români și ruși*// «Revista istorică română». XVII, 1947.

¹⁴ A.Folovskij, *Česko-ruské obchodní styky v minulosti*, Praha, 1954.

Траян Іонеску-Нішков окреслює зв'язки з львівським православним братством, із львівською ставропігією, показує допомогу молдовських бояр та господарів у спорудженні церкви Успіння Богородиці та її постійний догляд протягом часу.

Фаховим вкладом у виявлення румунсько-українських і українсько-румунських літературних зв'язків є докторська дисертація бувшої викладачки української літератури Бухарестського університету Магдалини Ласло-Куцук *Relațiile literare româno-ucrainene în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea*¹⁵ (Румунсько-українські літературні зв'язки XIX і початку XX століть), здійснення якої вона почала під науковим керівництвом академіка-професора Бухарестського університету Тудора Віану, після смерті якого завершила її під керівництвом професора Клузького університету Лівіу Русу, а після захисту (у січні 1972 р.) перетворила її на спецкурс для студентів III і IV курсів українського відділення Факультету слов'янських мов та літератур Бухарестського університету і надрукувала 1974 р. в Мультиміліційному центрі Бухарестського університету (Про румунсько-українські літературні зв'язки див. також праці: G. Bezvikoni, *Contribuții la istoria relațiilor româno-ruse*, Buc., 1962; P. Constantinescu – Iași, *Relații culturale româno-ruse din trecut*. – Buc., 1954; G. Mihăilă, *Contribuții la istoria culturală și literară română veche*, Buc., 1972; G. Mihăilă, Dan Zamfirescu, *Literatura română veche (1402-1647)*. Antologie; Олекса Романець, *Джерела братерства*, Вид-во Львівського університету, 1971; Євфросина Двойченко-Макарова, *Русско-румынские литературные связи в первой половине XIX века*, Москва, 1966; збірник «Relații literare moldo-ruso-ucrainene», Chișinău, 1969).

У своїй праці Магдалина Ласло-Куцук, крім питання фольклорних зв'язків, представлених у попередньому розділі даної студії, згідно з її ж уточненням, «пуктиром»/синтетичним охопленням («vom căuta doar să punctăm...») намагається представити «весь комплекс» між 1800-1917 рр. тему монографії, тобто «літературні зв'язки в новітній/модерній епосі» («... relațiile literare din epoca modernă»): 1) Образ Івана Підкови у творчості Александра Хаждеу, Богдана П. Хаждеу, Михайла Садовяну і Тараса Шевченка; 2) Гигорій Сковорода у творчому сприйнятті Александра Хаждеу; 3) Образ України в румунській літературі 40-60-х років XIX ст., представлений розглядом зацікавлення Г. Асакі спільних моментів румунської й української історії; образ України в історичних но-

велах А. Одобеску «Псевдокінегітікос» (1874), «Доамна Кяжна» та «Міхня Воде Жостокий»; 4) зв'язки М. П. Драгомана з Іваном Франком, в чому посприяв Замфір Арборе-Раллі; 5) взаємні літературні впливи другої половини XIX ст., втілені у творчості Сидора Воробкевича, унікальної постаті історії українсько-румунських літературних співвідносин XIX ст.; 6) відгомони української культури в румунській літературі початку XX ст., викликані історичним романом М. Садовяну «Șoimii» («Соколи») та аналіз тем творів Осипа Маковея «Ярошенко» (1908) і «Пустельник з Путни й інші оповідання» (1909); 6) замітки румунського вченого, геолога та екскурсовода Георгіє Мунтяну-Мургоча, який зображає український степ і життя у козакому таборі сценами, співмірними із наявними у повісті Гоголя «Тарас Бульба»; 7) переклади та відгуки в Україні про румунську літературу між 1900-1917 рр.

Питання румунсько-українських літературних зв'язків/відносин не обійшов Дан Хорія Мазілу. У статті «3 історії румунсько-українських літературних відносин»¹⁶ він наводить кілька конкретних реалізацій даного питання (літзв'язків) XVII століття. Одне з них, здійснене румунським книжником Удріште Настурелом, «першим освіченим віршотворцем у румунській літературі» («Primul stihuitor cult din literatura română»), діяльність якого Дан Хорія Мазілу висвітлив у своїй докторській дисертації¹⁷ і присвятив йому окрему монографію¹⁸. Дан Хорія Мазілу переконаний, що «моделі написаних Настурелом *слов'янською мовою* віршів (...) слід шукати серед численних «продуктів української барокової літератури того часу». «Неспростовний доказ» цього, відзначає Мазілу, є той факт, що в складанні *віршованого групажу* віршів до пресвітлого герба Матея Басараба «La prealuminata stemă a prealuminatei case a mărilor lor Domnilor Basarabi» («До пресвітлого герба пресвітлого дому їхньої величності Господарів Басарабів») були використані «60 рядків, об'єднаних в 6 строфах, написаних Герасимом Даниловичем Смотрицьким, літератором, про якого в історії української літератури згадають мало». Вірші Смотрицького, присвячені гербові острозьких князів, були надруковані у славнозвісній Біблії 1581 року, яка була відома Удріште Настурелові. Дан Хорія Мазілу вказує всі взяті Настурелом уривки з поезії Смотрицького, але й деякі заміщення у запозичених частинах: **воєводи** замість **княжате**, **страна** замість **дом**.

(Продовження на 20 с.)

¹⁵ Lector dr. Magdalena Laszlo-Kučiuk, *Relațiile literare româno-ucrainene în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea*. Curs special. Centrul de Multiplicare al Universității din București. - 1974.

¹⁶ Дан Хорія Мазілу, *3 історії румунсько-українських літературних відносин* // «Обрії», Критеріон, Бухарест, 1983, с. 197-204.

¹⁷ Dan Horia Mazilu, *Opera umanistului Udriște Năsturel în contextul relațiilor româno-dlave* (Facultatea de Limbi Slave, București, 1972).

¹⁸ Dan Horia Mazilu, *Udriște Năsturel*, Editura Minerva, București, 1974.

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LXXXIV)

(Продовження з 19 с.)

У другій частині, де Настурел віддаляється від української барокової моделі, безпосередньо звертаючись до вихвалюваної особи, всі слова набувають потрібних форм «іновації».

Мета твору, взагалі, полягає в консолідації «династичного міфа» Басарабів. А його ціль – в яскравому «підкресленні» слави особи, що займає престол Румунської Країни.

У контексті румунсько-українських літературних зв'язків на протязі XVIII ст., відзначається в згаданій статті «З історії румунсько-українських літературних відносин», одне із чільних місць посідає сприйняття в Румунії української книги, що належить до помітно розгалуженої категорії *емблематичної поезії*, представленої книгою Германна Гуго «Pia desiderid», перекладеної на російську мову (тричі), на чеську та хорватську, на українську Феофаном Прокоповичем. За її зразком «видатні українські письменники (...) іноді пишуть емблематичну поезію».

«Чи не всі відомі літератори тієї епохи часто перекладають та імітують «уже» класичні моделі, і так появляються, наприклад, «Панегірик» (польською мовою), присвячений книжникові Лазарю Барановичу, і книга під назвою «Ітіка-ієрополітика», видана 1712 р. в Печерській Лаврі під покровительством гетьмана Скоропадського, і йому ж вельми вшановуюче присвячена: «На герб їх Ми(с)тей Пановъ Скоропадскихъ (...) обоихъ сторон Днепра, гетьману Ясне вельможному его Мл(ст) Гну П. Скоропадському (...)». «Ітіка-ієрополітика» зазнала дві румунські перекладні версії. Перша належить монахові-книжнику Ґенадієві Козіанул (народж. 1695 р.), переписувачеві різних «житій» святих, філософських і теологічних творів, який під час подорожі до Москви роздобув десь 1717 року лаврську книжечку «Ітіка-ієрополітика», і 1747 р. переклав її під назвою «Itica-ieropolitica sau filosofia învățătoare de obiceiuri», cu simboluri și întâi cu chipuri luminată, spre îndreaptarea și folosul celor tineri» («Ітіка-ієрополітика або філософія навчання звичаїв символами та світлими образами – для правильного напучування і користі молоді»). Київське видання даної книги 1712 р. вдруге переклав на румунську мову Варфоломей Лазарянул десь у середині XVIII ст., як уважає Н. Йорґа (N. Iorga, «Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor». – Tom II, ed. 2, p. 164).

Важливий момент румунсько-українських літературних зв'язків – це 1678 рік, коли щойно заснована

бухарестська друкарня видала румунською мовою книгу казань «Ключ розуміння» українського письменника Іонікія Галятовського, вихованця Києво-Могилянської академії, великого книжника і видатного письменника, славного послідовника Петра Могили і водночас відданого поклонника «роду Могили». Румунський переклад появився із поширеною назвою: «Cheia înțeleșului, scoasă pe limba rumânească cu osâr-dia preasfințitului chir Varlaam, Mitropolitul Ugrovalahiei, în zilele Prealuminatului domn Io Ștefan Voievod, și s-au tipărit întâiu în mitropolia Bucureștilor anii domnului 1678» («Ключ розуміння, виданий румунською мовою старанням пресвітлого кир Варлаама, Митрополита Угровалахії, у дні Пресвітлого господаря Іо Стефана Воєводи, була надрукована спочатку у митрополії Бухареста 1678 року господнього»). Перекладач Варлаам тільки у понад тридцять років зайняв найвищий сан церковної ієрархії, будучи обраний митрополитом «Угровлахії». Між 1665 і 1688 рр. побував в Україні та Росії. В Україні він, правдоподібно, детально ознайомився з окциденталізацією культури, послідовно проводжуваною Петром Могилою, подорожував через Львів та Київ, глибше вивчав слов'янську мову української редакції, зустрічався з відомими письменниками епохи, від яких одержав їхні твори.

Своїм перекладом «Ключа розуміння» Галятовського, акцентує Дан Хорія Мазілу, «Варлаам намагався конкретизувати орієнтацію на «відбудову закладів «душеполезних», «корисних» нашому румунському народу». В українській проповідницькій літературі XVII століття казання Галятовського, вірного послідовника Петра Могили, реалізують абсолютну асиміляцію уроку наближення до Заходу, до законмірної «європеїзації» культури. Значення перекладу «Ключання розуміння», на думку Дана Хотії Мазілу, полягає в тому, що «Варлаам вніс у румунську літературу барокову проповідь в одній з найвищих її східноєвропейських оформлень».

Баракове казання – це перш за все боротьба проти занадто тісних і традиційних трафаретів, це вільний шлях для використання фактів різного походження (із Святого Письма, історичних праць, літописів, із праць про тварин, птахів, риб, дерева, камені тощо). Галятовський сам так поступає, але рекомендує й іншим авторам казань подібно поступати. Більше того, згруповані довкола Варлаама перекладачі, вірно сприйнявши лекцію Галятовського, дотримуються її. Твори Галятовського та його однодумців, друковані у 1678 році, одночасно перекладені румунською

мовою, але неопубліковані, передавалися й пізніше, входячи до різних рукописних збірок, але, відзначає Мазілу, «казання Іонікія Галятівського залишилися якось ізольованими, їм не судилося мати пряме наслідництво на румунському ґрунті, бо через кілька років після їх першої появи румунська література знайшла в собі великого книжника Антіма Івірянцу, видатного майстра і найкращого до наших днів представника румунської проповідницької літератури.

Питання румунсько-українських літературних зв'язків знаходилося на денному порядку різних заходів, як, наприклад, Міжнародного симпозіуму «Румунсько-українські відносини. Історія і сучасність», VIII випуск якого відбувся 26-28 жовтня 2017 р. на туристичному курорті Сатумарського повіту. До питання румунсько-

українських літературних зв'язків можна зачислити деякі доповіді секції Міжнародного симпозіуму «Культурна антропологія. Лінгвістика», як доповіді Володимира Антофійчука «Псалом у творчості Тараса Шевченка та Міхая Емінеску: компаративістичний аспект», і доповідь Оксани Тиховської «Архетипна природа образів напівбогинь-напівдемонів у міфології українців Закарпаття та Румунії».

Із досі представленої впливає далеко неповна картина румунсько-українських літературних зв'язків. Для виявлення їх багатогранної повноти факти літературних зв'язків слід розглядати поступово, у визначальних моментах історії української літератури від її початків до сьогодення.

(Далі буде)

Наталія БУРДУЖА

Новела Михайла Михайловича Коцюбинського «Intermezzo» (1908)

В основу одного з найкращих творів Коцюбинського – новели «Intermezzo» – лягли автобіографічні факти. *Intermezzo* італійською означає *перерва*. Так називали невеликий музичний твір, який виконували в перервах між актами трагедії чи опери. Під час *intermezzo* слухачі мають можливість перепочити й підготуватися до сприйняття наступної частини складного твору. Михайло Коцюбинський вкладає в назву ширший зміст: у нього це не просто перепочинок, а духовне відродження людини на природі.

Усю увагу у творі зосереджено не на подіях, а на переживаннях, змінах настрою ліричного героя, його суб'єктивному баченні себе й навколишнього світу. Отже, за жанром – це лірична імпресіоністично-психологічна новела. Багатьма ознаками «Intermezzo» нагадує поезію в прозі, а також есе.

Новела з'явилася у тяжкий для письменника період боротьби між закоханістю в Олександру Аплаксину та сімейним обов'язком, в якій переміг обов'язок.

«Intermezzo» – це спочинок для душі, яка стомила йти довгим і важким шляхом. Це як інтермедія між актами великої драми – цілого життя.

У новелі несподівані, дивовижні «дійові особи»: Моя утрома, Ниви в червні, Залізна рука міста, Три білі вівчарки, Сонце, Зозуля, Жайворонок, Людське горе... Але чи справді це дійові особи? Скажімо,

ще можна уявити, що Зозуля, Жайворонок і Три білі вівчарки якось діють у творі. А Ниви, Моя утрома й Людське горе? Об'єднує й умотивовує все це різноманіття ключовий образ ліричного героя. Він зовсім не ідеальна постать, це звичайна, щоправда, з вельми чутливою душею людина, стомлена життєвим хаосом.

Новела «Intermezzo» – це майже суцільний пейзаж, а бачимо ми його не прямо, а через сприйняття персонажа. Тому сценою для дійових осіб стає не природа, а душа ліричного героя. А дійові особи – це символи його суперечливих почуттів і переживань.

Основні композиційні вузли новели:

Вихідний момент – утрома ліричного героя та виїзд за місто;

Розвиток почуття – відпочинок на природі;

Кульмінація – зустріч із селянином;

Резюме – приплив нових життєвих сил, заклик протистояти злу.

Основа твору – контраст, зіставлення двох протилежних світів: людського, дисгармонійного, смертоносного, утіленого в образі міста, і гармонійного, досконалого, життєствердного світу природи. Автор змальовує природу як останній прихисток гармонії та краси на цій планеті. Михайло Коцюбинський переконливо доводить, що перебування на лоні природи є важливим «intermezzo» для втомленого й душевно виснаженого героя.

ОГОЛОШЕННЯ • ОГОЛОШЕННЯ • ОГОЛОШЕННЯ

ФЕСТИВАЛЬ-КОНКУРС МИСТЕЦТВ «ЮНІ УКРАЇНСЬКІ ТАЛАНТИ РУМУНІЇ»

Союз українців Румунії організовує VI-ий випуск Фестивалю-конкурсу «Юні українські таланти Румунії»

МЕТА ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ФЕСТИВАЛЮ-КОНКУРСУ:

Відродження, збереження і розвиток української культури в Румунії.

Виявлення юних талантів, встановлення творчих контактів між учасниками, обмін досвідом.

Створення умов для підтримки та розвитку дитячої та юнацької творчості.

ВІКОВІ КАТЕГОРІЇ:

I категорія – 6-9 років / 0-4 класи;

II категорія – 10-13 років / 5-8 класи;

III категорія – 14-17 років / 9-12 класи;

IV категорія – 18-30 років / студенти та українська молодь Румунії.

НОМІНАЦІЇ:

Література:

1. поезія (2-4 поезії);

2. коротка проза (2-4 сторінки);

3. есе (2-4 сторінки).

Тексти на конкурс подаються на аркушах формату А4, надруковані шрифтом Times New Roman розміром 14 пунктів з міжрядковим інтервалом 1,5 пункти. Розмір віршованого тексту повинен бути не більше однієї сторінки.

Живопис:

1. Класичний живопис: пейзаж, портрет, натюрморт, акварельний живопис, жанрова картина, езотерика, естетика ню (оголена натура), анімалістика, архітектурний живопис (2-4 роботи).

2. Експериментальний живопис: пейзаж, портрет, натюрморт, акварельний живопис, жанрова картина, езотерика, естетика ню (оголена натура), анімалістика, архітектурний живопис (2-4 роботи).

3. Графіка (2-4 роботи). Всі роботи повинні мати етикетку-опис: прізвище, ім'я автора (співавтора); назва твору; техніка створення; розмір (висота x ширина); дата створення.

Вокальне мистецтво

1. Солісти, дуети: естрадний вокал; народний вокал; академічний вокал; джазовий вокал.

2. Інструментальна музика: скрипка, віолончель, баян, акордеон, гітара, фортепіано, духові інструменти.

3. Оригінальне мистецтво: художнє читання, естрадні мініатюри і т. ін.

Перевага віддається майстрам української літератури (проза, поезія, уривки з вистав).

Для участі записи подаються на цифрових носіях (USB флеш-накопичувачі, CD-диски), чи висилаються в електронному форматі. Цифрові носії повинні містити тільки 2 конкурсних треки, обов'язково української пісні чи інструментальної музики.

Просимо всіх бажаючих взяти участь у конкурсі надсилати оригінали чи копії робіт з поміткою «Pentru concurs» до 15 червня 2023 р. на адресу:

**Uniunea Ucrainenilor din România,
str. Radu Popescu, nr. 15,
Sector 1, București;**

а також і в електронному форматі на адресу:

comisia.cultura@uur.ro

НАГОРОДЖЕННЯ:

Перші, другі, треті місця та відзнаки будуть нагороджені грамотами та грошовими преміями.

Усі учасники отримають грамоту за участь у фестивалі та 3 книги, видані Союзом українців Румунії.

Конкурсні твори оцінює журі (письменники, художники, артисти, діячі культури і мистецтв) за 10-бальною шкалою, на основі результатів голосування журі складається рейтинг і розподіляються місця в кожній номінації, а також по вікових категоріях.

Остаточний склад журі затверджується Комісією з питань культури Союзу українців Румунії за 10 днів до початку Фестивалю-конкурсу.

Рішення журі оформляються у вигляді протоколу, є остаточними і оскарженню не підлягають.

Переможці конкурсу беруть участь у гала-концерті.

Питання з проведення фестивалю-конкурсу надсилайте на адресу **comisia.cultura@uur.ro**

Телефон оргкомітету **0751 109 169.**

Контактна особа – **Михайло Трайста.**

Вікторія ФІДКЕВИЧ

***

Що ти для мене, моя Рідна Мово?
Чому так радісно тобою говорити?
Колись ти, мов веселка кольорова,
ввібрала в себе світу розмаїть.

Але, як думати, то зараз не веселка.
Червоне й чорне зараз у тобі
і смак життя і сила Перемоги,
гіркі страждання й відчуття німі.

Та є і пісня, і любов, і допомога –
вони як оберіг спасають від біди.
Все це складає дух мого народу,
Народна мова – Код народу ти!

***

Біленька хатка, заклопотана бабуса,
моє дитинство, чисте і просте;
безмежне щастя у зеленім лузі,
постійна праця, і на диво все смачне...

Простим речам радіти як в дитинстві
ми забуваєм, спішимо все досягнуть.
Ачей, потрібні нам лиш дружній дотик,
з куща малина, єдність наших душ....

Ми ж біжимо, напруга трощить серце,
в камінних джунглях самота рве нас;
а, може, варто просто озирнутись
і повернутись у дитинства час.

Коли так мало треба, щоб радіти,
коли не вмієш ще дурити сам себе.
Ти маєш все, відкрийся і прийми це –
відчуєш, скільки щастя тебе є.

***

Чекала я шаленого кохання,
хотіла в нім згоріти без жалю.
Ти не прийшов, сказав лиш на прощання:
Люблю...Люблю, я так тебе люблю.

Пройшли роки... Життя дало свій вирій,
і тільки спогад спалахне на мить.
Щаслива я, а ти щасливий, милий?
Щось несподіване і світле защемить...

Життя бурхливе й барвами багате
я проживаю і відчути все спішу,
та надсилаю часточку бажання
тобі, аби вдихнув її наповноту.

УКРАЇНА МОЯ У ВОГНІСлова **Анастасії ДМИТРУК**Музика **Юрія Кери***Повільно, не поспішаючи*

У- кра- ї- на мо- я у вог- ні, у зем- но- му ра-
ю стрі- ля- ють. Роз- ле- ті- лись, мов- чать со- ло- в'ї –
тем- ні во- ро- ни в не- бі круж- ля- ють. Роз- ле- ті- лись, мов-
чать со- ло- в'ї – тем- ні во- ро- ни в не- бі круж- ля- ють.

Анна ЗАБЛОЦЬКА

РІК БОЛЮ ТА НЕЗЛАМНОСТІ

24 лютого 2022 року — дата, що назавжди закарбувалася в пам'яті мільйонів українців. Цей день навіть через рік повномасштабної війни добре пам'ятають на звук, на смак, на запах, адже життя розділилося на «до» і «після».

Того лютевого ранку хтось похапцем евакуювався з рідного міста чи села, рятуючи рідних, хтось нашвидкуруч організовував пункти допомоги, хтось спішив до найближчого військкомату, щоб вступити до лав Сил оборони, а хтось чинив опір самотужки, голіруч зупиняючи танки окупантів. Попри розгубленість і лют, українці швидко мобілізували всі ресурси, щоб врятувати своє життя, життя близьких і зберегти незалежність країни.

24 лютого — це не просто дата. Для українців це день, коли з неба почали падати ракети, а мирними містами почали їздити російські танки, які несуть руйнування та смерть. Сьогодні рівно рік, як в Україні почалась повномасштабна війна. Мільйони українців, рятуючи життя, покинули свої домівки — міста,

які перетворились на руїни, як Маріуполь, чи стоять з незагоєними ранами, як Харків.

За цей рік ми пережили багато болю, тривоги і втрат. Наші мужні чоловіки та відважні жінки пішли на фронт, щоб боронити нашу землю та небо від російських загарбників. Ми об'єднались, вистояли та показали всьому світу приклад єдності та сили, які є в українського народу.

«Прокидайся, стріляють», «Почалося», «З тобою все добре?». Це лиш кілька фраз, з яких почався ранок того року для багатьох українців. Уночі 24 лютого російський президент Володимир Путін оголосив війну Україні. Близько 05:00 перші вибухи були чутні у Києві та Харкові, росіяни обстріляли аеродроми в Коломиї та Івано-Франківську, завдали ракетного удару по трьох військових частинах на Львівщині.

У Одесі, Сумах, на Херсонщині були перші загиблі. Українці були дезорієнтовані, адже в один момент вибухи лунали по всій країні: на сході, в центрі, на півдні та заході. Почалась паніка, люди масово знімали готівку, купували їжу, а також виїздили за кордон. В Україні лунали сигнали повітряної тривоги, ввели воєнний стан та почали запроваджувати комендантську годину. Міста заявляли про першу готовність приймати біженців. На дорогах почали встановлювати блокпости. Людей закликали шукати та знищувати ворожі мітки, а також долучатись до патрулювання вулиць.

До того, що повномасштабне вторгнення відбудеться так блискавично не був готовий ніхто (принаймні цивільні). У перші ж дні бої точились уже біля Києва, війська РФ використовували захоплену українську техніку для проникнення у тил, але наші захисники їх знищували. У перші дні повномасштабного вторгнення росіяни повністю знищили у Гостомелі найбільший у світі літак АН-225 «Мрія». Росіяни цинічно завдавали ударів по цивільній інфраструктурі, багатоповерхівках та розстрілювали мирних українців. Так, 25 лютого «орки» (так стали називати люди російських військових) розстріляли під Новою Каховкою родину з п'яти людей:

трох дорослих та дітей віком 6 років та 1,5 місяця, які намагались втекти від війни. Українці з перших днів вражали увесь світ своєю силою та незламністю. Наші мужні військові та цивільні ставали на оборону міст та сіл і знищували цілі колони російської техніки, показавши, що окупантам не вдасться захопити Україну.

Рік тому я прокинулася дуже рано від дзвінка родички зі словами: «Почалося!». Але так не хотілося вірити словам. Події того ранку закарбуються у пам'яті назавжди, адже нічого страшнішого ніхто з нас не знав. Для всіх війна прийшла по-різному, але принесла всім тільки біль, страждання, розпач, сльози та смерть. Але багатьом українцям, не зважаючи на обставини, пощастило. Ми змогли врятувати та захистити своїх дітей, найцінніше, що ми маємо. Нам пощастило в зовсім чужій країні зустріти таких чуйних та добрих людей, які всіляко допомагають та підтримують українців.

І от вже рік я живу в Румунії, хоча приїжджала на місяць-два пересидіти з дітьми. Минула весна, літо, осінь, минає вже зима. Цей рік, як довгий кошмарний сон, що не минає. Проте місто Тімішоара непереврене. Воно зігріває своєю добротою та підтримкою. Багато громадських неурядових організацій вже цілий рік безупинно піклуються та надають допомогу українцям у всіх сферах життя. Це і LOGS, і Save the children, і Asist Ascor, і наш вірний друг Союз українців Румунії Філія Тіміш.

Так до 1 року війни та страждань LOGS, художниця з Тімішоари Регіна Даміан, фотожурналісти Мірча Барбу та Вірджіл Сімонеску запросили Тімішоару та українців на пам'ятний перформанс, художню інсталяцію та фотовиставку для України під назвою «Чотири сезони спротиву». У центральному парку міста були висаджені сотні паперових квітів соняшнику, зроблених українськими біженцями та місцевими дітьми, виготовлених з тимчасових матеріалів, як і страждання українського народу. Вони надіслали повідомлення: «Біль пройде, пройде війна».

Цього ж дня у філії СУР-Тіміш відбувся захід «365 днів з українськими біженцями». Підтримати українців прийшли поважні та офіційні особи: мер міста, священники та пастори української пра-

вославної церкви, голова СУР, представники громадських організацій. Мер, Домінік Фріц, сказав: «Важливо, щоб Тімішоара проявляла солідарність з Україною. З одного боку маємо українців з Тімішоари, велику меншину, що живе тут вже давно, і разом з тим маємо нову спільноту українців, які втекли до нашого міста після початку війни. Тімішоара завжди захищала цінності свободи, солідарності, поваги та різноманітності, це місто, яке має бути чітко на бо-

ці українського народу». Дуже важливо, коли керівництво на найвищих рівнях підтримує всі ініціативи з боку біженців з України.

Цей захід у СУР був сповнений душевними переживаннями, адже окрім слів підтримки від поважних людей були виступи дітей з патріотичними українськими піснями, що брали за душу, торкали за живе. Щира подяка організаторам за такий душевний, сповнений теплоти захід.

Рік незламності, втрат та захисту кордонів. Підсумувати рано, війна триває. Але ми незламна нація, яка подолає всі перешкоди та відбудується новою європейською країною.

Слава Україні!

Олена ФІДКЕВИЧ

СОЛОДКІ СЛЬОЗИ

Київ. 24 лютого 22 року. 5 година ранку

– Прокидайся, війна почалась!

Я різко відірвала голову від подушки, приходячи до тями.

– Що?

Над ліжком стояв батько.

– Вставай, мама дзвонила: Київ вже бомбили. Почалася війна, годину тому Путін із заявою виступав. Швидко збирай речі, ми їдемо на дачу.

Я знайшла телефон та відкрила стрічку новин. Там уже виклали звернення Путіна та інформацію про вибухи у різних містах: Київ, Житомир, Одеса, Маріуполь, Харків, Херсон.

Я моментально зіскочила з ліжка і забігала по кімнаті.

«Треба збиратися, збиратися... Холодно... теплі речі, документи, ноутбук, вода і зарядки. Ми поїдемо в наш будинок біля Ірпіня».

За тиждень до того у нас були сімейні збори. Ніхто не хотів вірити в те, що війна може початися. Але, загроза повномасштабного вторгнення висіла ще з осені та час від часу вибивала нас зі звичного ритму життя. Ми переживали декілька годин чи днів тваринного страху та паніки; далі ми задавлювали бажання впасти в апатію та старалися жити у звичному ритмі. Особисто мені мотивації додавало те, що я не хотіла, аби Росія виграла інформаційну війну. Вони хотіли нас залякати: ще трохи, і вони заберуть у нас нормальне життя, чи життя загалом. Цього не могло статися. І це не повинно було заважати мені жити, радіти, працювати. Та все ж, ми провели сімейні збори: Віка – моя мама, Діма – тато, моя сестра – Настя, я, та мій хлопець – Женя. Тато поставив питання так:

– Я, звісно, не вірю, що війна може початися. Але, на всяк випадок, ми обговоримо що робитимемо у ситуації, якщо це трапиться. Може бути всяке. Наприклад, зникне зв'язок, електрика, продукти. Я пропоную так: якщо це станеться, ми збираємося в будинок за містом. І вже там все вирішуємо.

Всі погодилися. Ми жили на правому березі Києва, а наш замський будинок розташований поруч з Ірпенем та Бучею. Звідти по Житомирській трасі можна швидко поїхати на захід. Мама наполягала, щоб ми зі сестрою були в безпечному місці, а вони з батьком будуть дивитись по обставинах... Тоді ми наче все

продумали, зібрали трохи їжі, речей; перевірили документи й саме необхідне.

В якийсь момент я зрозуміла, що доволі довго і безладно бігаю по квартирі, нічого не збираючи. Сильно хотілося в туалет, у мене трусилися руки та підборіддя. Зрештою, я зупинилася в коридорі. Навколо горіло світло. Сестра та батько збирали речі у своїх кімнатах. Треба дзвонити Жені!

Я набрала номер і розбудила його тією ж фразою:

– Прокидайся! Війна почалась!

– Що?

– Війна. Повномасштабна. Обстрілюють Київ і всю Україну. Ми збираємося та їдемо в будинок, як домовились.

У відповідь на якийсь час повисла тиша, а далі:

– Добре, я їду своєю машиною.

– Давай...

Я хаотично пакувала все, що бачила: ноутбук, зарядки, шкарпетки, гігієну, теплий одяг, блокноти, прикраси, ручний стедікам, гроші, документи, навушники, ручки, кубик Рубіка, піжаму, гарну сумку, яку позавчора хрещена подарувала мені на мій День народження.

21 лютого мені виповнилось 22 роки. Ми трохи відсвяткували з батьками, дідусем і бабусею. А ще на наступний день до мене прийшли найближчі друзі – ми обійнялися, пограли в настільні ігри. У такий день – 22.02.22 – хотілося вірити, що нічого жахливого не трапиться. Може нам тоді було так легше.

Зараз, коли ми виходили з квартири, мене охопила паніка. Я боялася того, що можу побачити на вулиці. Зруйновані будівлі? Вбиті люди? Танки? Військові? Ракети, що летять нам на голови? Ми вийшли, я роззирнулася, але ще було тихо. Лише починало світати, вулиці були майже пусті. Ми стрибнули в машину та рушили. Мені все ще не вірилося, що це – реальність. Це був інший вимір. Я не була вже Альоною, яка 22 роки жила до того.

Через 2 години ми дісталися місця. Зазвичай їхати туди не більше 30 хвилин, та затори були скрізь. Налякані кияни виїжджали з міста, вивозячи дітей, думаючи, що так безпечніше. На дачі вже був Женя, він доїхав швидше. Ми всі кинулися обійматися, мама плакала... Вона ще за два місяці переконувала нас, що повномасштабна війна буде; що кацапи не зупиняться на захопленні Донецька, Луганська і Криму...

– Що в новинах?

– Що робимо далі?
– Атакують повсюди, по всіх кордонах, з Білорусі.
– З Білорусі?
– Так, це дуже близько до Києва.
– Треба їхати далі.
– Мама ткнула в телефон. – Там затори аж до Житомира, їхати небезпечно, а якщо потрапимо під обстріл, чи замерземо?

Дивлячись новини і оговтавшись від першого шоку ми вже добре розуміли, що бомбардують мирних жителів, цивільну інфраструктуру, обстрілюють траси, будинки, вбивають.

Треба пересидіти трохи, почекати, що буде. Тут глухий Хутір, навряд чи тут стратегічне місце, чи ми тут комусь потрібні. Боже, які ми були наївні...

Тож, ми розклали речі. Я з Женею вийшла в сад.
– Як думаєш, що далі буде?
– Навряд чи ми встоїмо, сили – один до десяти...
– І тут буде Росія?
– Не знаю... Все можливо.
– Я не хочу і не буду жити в Росії.
– Я – теж.... Треба буде вибиратися.
– Я читала останні новини, вони ніби-то досить оптимістичні. Наша армія веде активні бої!
– Подивимося. Будемо сподіватися на краще. Будемо вірити...

Наступні три дні тягнулися дуже довго. Спершу здавалося, що все швидко закінчиться не на нашу користь. Потім, що все швидко закінчиться на нашу користь. Буквально: от ще тиждень – і все! Після першого шоку почалися дії. По телевізору показували, як всі гуртуються, вчили як робити коктейлі Молотова (на екрані регулярно була схема пропорцій вибухової суміші), як зберегтися під час бомбардувань, як приєднатися до ЗСУ. У військоматі вишикувалися черги добровольців, новини стали більш обнадійливими. Це підтримувало дух і фізично надавало сили.

Наші місцеві чоловіки організували тероборону, зробили збори, чергування вулицями. В когось була мисливська і спортивна зброя. Від росіян нас це навряд чи б врятувало, але, певно, так було спокійніше. Серед них були колишні військові ветерани, тож вони знали як організувати роботу. Крім того, ми заколотили деякі вікна на першому поверсі та самі по черзі чергували вночі всередині будинку. Поруч з черговим завжди був травмат. Тато навчив нас як з нього стріляти, та навряд чи вночі в паніці я змогла б це зробити. Але, коли лежиш на першому поверсі в суцільній темряві (світло не можна включати ні в якому разі), травмат на сусідньому столі неабияк заспокоює.

Мій день здебільшого проходив за переглядом новин. Десь п'ять-шість годин на день. В інший час ми прали речі, готували, мили посуд, прибирали. Це займало набагато більше часу ніж зазвичай, бо зливати воду в раковину не можна було – викачка не могла приїхати. Також не можна було користуватися туалетом. Удень ми ходили в ямку, викопану на городі (разом з котятами), а вночі у нас був тазик. На вулиці в середньому температура була – 5°C, тому, такі умови були екстремальними. Періодично лунали вибухи та постріли. Коли їх не було, ми розуміли – збираються з силами, відпочивають. Як правило вночі вибухів було набагато більше. Над озером літали винищувачі... я ніколи не могла уявити такої швидкості. Моторошно, але нереально відірвати погляд. Спочатку все це викликало жах і нудоту, але потім ти лише фіксуєш факт – вибух...ще...

На третій день все помінялось кардинально.... І в нас несподівано з'явилося багато вільного часу – зникло світло, зник зв'язок – рашисти зруйнували електропідстанції та вежі зв'язку... Через відсутність електрики не запускався газовий котел, тож зникло опалення. Та в нас був генератор і невеликий запас бензину. Якщо розтягувати, то мало вистачити на декілька тижнів. Раз на день тато запускав генератор на дві години. І на ці дві години наш будинок перетворювався на сервіс із зарядки телефонів, планшетів, ліхтарів. Одночасно ми качали в принесені баки воду із свердловини, трохи перемивали продукти й посуд. Люди сходилися не тільки з нашої, а й із сусідніх вулиць. Ми познаходили безліч подовжувачів та розгорнули цілу систему. В середньому щодня у нас заряджалося близько 40-50 різноманітних гаджетів. Потім ми трохи відпочивали, бо ці пару годин працювали нон-стоп з максимальною швидкістю.

Кожного дня у нас було два обов'язкових ритуали:
– обговорити, чи ми таки їдемо на захід найближчим часом, чи ні;

– увечері, при свічках випити горілки з салом, чорним хлібом та часником.

Я горілку в житті ніколи не пила. Мені не подобається алкоголь міцніший за 20 градусів. А моя сестра терпіти не може сало та часник. Мама теж горілку не любить і не п'є. Та в ці вечори при свічках це не мало значення. Ми всі пили та їли, бо це був одночасно й антисептик, і енергетик, і заспокійливе. Та й бути тверезим ввечері було нестерпно. Як тільки спадали сутінки все починалося з одиночних пострілів, – то тут, то там; в основному з боку Гостомелю. (В містечку Гостомель, що у 20 км від нас, знаходиться військовий аеродром. І вже 24 лютого туди приземлилися ворожі вертольоти, висадився десант.

(Продовження на 28 с.)

СОЛОДКІ СЛЬОЗИ

(Продовження з 27 с.)

Тож там були запеклі бої). Поволі, це перетворювалося на гуркіт перестрілок, вибухів, шуму літаків та вертольотів. Це не припинялося майже ніколи. І ми до цього поступово звикли...

Часом приходило невтішне усвідомлення, що жити в окупації – це одне, а якщо нас захоплять, то швидше всього будуть катувати, чи гвалтувати. Мама дуже боїться знущань із нас, та і самим моторошно. Хоча зв'язку та інформації обмаль, та доходять чутки, що в Бучі та Ірпені гвалтують навіть малих дітей, що кояться страшні звірства. Що всіх без розбору зганяють в сараї, та підвали, й там тримають, майже без їжі та води.

Через декілька днів на дамбі через озеро, перед виїздом в село, розташувався кацапський танк. (Менше кілометру до нашого будинку.) Отже, варіантів якось виїхати у нас просто не залишилося. Село Михайлівська Рубежівка і Житомирська траса вже були окуповані.

Загалом, я вже змирилася з тим, що помру. Ну а що ж мені залишалося. Я втомилася боятися. Світло так і не з'явилося, тож читати новини цілими днями, на щастя, я вже не могла. Тоді я вже не відчувала, що у мене є якесь майбутнє. Якимось чином воно виявилось пов'язаним з можливістю вільно пересуватися у фізичному просторі. На 10-й день я почала переглядати свої старі фотки в гугл фото. Цікаве я прожила життя... Воно було дуже яскравим. Я стільки всього встигла. Стільки побачила, зрозуміла, відчула...

Дивно, але весь цей час я почувала себе досить спокійно. Одночасно я була впевнена, що виживу, але що готова померти. Бо я з цим все одно нічого не зроблю.

Під ранок, сьомого березня мене розбудив Женя. Його трясло в ліжку, і він хотів перебратися до мене. Я лягла до нього. Його колотило...

– Що сталося?

– Мені здається, що я тут помру. Біля цього озера.

– Чому?

– Не знаю. У мене таке відчуття. Нам треба вириватись звідси! Нас оточують.

– Нас уже оточили...

Незважаючи на всю безвихідь, ми продовжували кожен день обговорювати тему виїзду. І кожного

разу нас долали сумніви, та й ситуація кращою не ставала. Можливо і був якийсь варіант проїхати на неокуповану територію, та точно про це ніхто не знав. І майже щодня ми чули, як рашисти обстрілюють колони з цивільними людьми. Пару днів тому прямо в машині розстріляли маму з дівчинкою чотирнадцяти років.

У кімнату зайшла мама.

– Народ, газогін підірвали! Отой самий гучний вибух – це був вибух газу. (Той вибух вирізнявся між інших – він одиночно розрізав тишу і від нього заклало вуха). Тепер у нас немає газу. Ми не зможемо приготувати їжу, чи скип'ятити чаю. Пішли, обговоримо, що робити.

У мене все похололо всередині:

– Ідемо.

Коли ми спустилися вниз, то побачили тільки Настю.

– А де тато?

– На зборах тероборони.

Тут мама швидко:

– Газу немає. Зараз хочу піти в сусідній будинок, там є дров'яна пічка. (Літній будиночок наших сусідів). Я спробую прочистити цю пічку; глянути чи працює димохід. Може вийде розвести вогонь; скип'ятити води, чи щось зварити.

Мама побігла в цей будиночок, та заходила вводитися з пічкою. Пічка чаділа, але нам вдалося зробити чаю, та щось нагріти. На вулиці стояв мороз, тож тепла їжа була необхідністю. Не дивлячись на багато шарів одягу ми вже почали підмерзати. Мабуть, від постійного стану зібраності й стресу ніхто не хворів, ані діти, ні старі. Хоча, якби до війни мені сказали, що люди взимку будуть жити в таких умовах і не захворіють, я б дуже здивувалась.

Двері гупнули – то повернувся батько.

– Народ. Тільки що отримали інформацію на зборах: по дамбі проїхало кілька машин. Це – люди з сусідніх сіл, вони поїхали в бік Житомирки.

– Російський танк вже не на дамбі?

– Так, танк нібито прибрали.

У мене все підскочило всередині, та одночасно похололо.

– Ми ідемо?

– Напевно, що так.

– Треба їхати!

Я глянула на Женю. Він кивнув. Мама спочатку пробувала казати, що гуманітарного коридору немає, і що існує варіант нашого розстрілу, але, врешті погодилась. Нам більше не хотілося чекати наших катів...

(Далі буде)

Корнелій ІРОД

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

*(Уривок з роману)**(Продовження з № 344)*

10.

Минув місяць, відколи померла Ірина. Рівно місяць, і Віктор не одержав ні від прокуратури, ні від міліції, котрі провели слідство, жодної вісті, хоч обіцяли повідомити, якщо появляться нові факти, а головне, коли дозволять йому сповістити сім'ю про Іринине нещастя. Хоч її труп не знайшли ні в Дунаї, ні в морі, куди могла течія занести, у Вікторову душу поступово осідало переконання, що Ірина таки втопилася, що дунайська бистра течія, певне, занесла її на «валок», звідки нема рятунку. Мабуть, розгорячена нестерпною духотою, Ірина вирішила прохолодитися в ріці. Але шок холодної води міг спричинити серцевий напад. І в такому разі дарма, що вміла Ірина плавати, це не могло їй допомогти: бистра течія мала понести інертне тіло прямо до «валка», який проковтнув її, як траплялося не раз. Віктор був майже певний, що так сталося.

Вже одинадцята минула, і до диспансеру ще не прийшов жоден пацієнт. Віктор вирішив дзвонити в прокуратуру, бо там, мабуть, надто заклопотані й забули про нього.

– Ти тут, Євстахія? – запитав лікар, коли вийшов у хороми.

– Тут, пане доктор.

– Я йду на пошту і швидко повернуся.

– Гаразд, пане доктор.

Завідуюча поштою зустріла Віктора майже радісно:

– Товаришу доктор, вам хороша звістка. Через тиждень-два в диспансері встановлять телефон. Кілька хвилин тому повідомили про це з нашого районного управління. Я таки намічала повернути до диспансеру й сказати вам, що матимете свій телефон.

– Слава Богу, нарешті! Просьбу написав ще лікар Вінеряну кілька років тому, але відтоді в Тульчі щоразу казали нам, що поки що нема технічних можливостей. А, видно, нарешті знайшлися. Але доки буде телефон у диспансері, я знов турбую вас...

– Не говоріть таке, пане... це... товаришу доктор. Приходьте будь-коли, ми вам... Тепер куди дати вам

зв'язок?

– В Тульчу. До прокуратури. Дякую.

Зв'язок дали швидко. Віктор вислухав кілька хвилин пояснення районного прокурора й покинув приміщення пошти незадоволений. Отже, слідство

закінчено, й суд виголосив рішення, що Ірина – покійна. Нема нових фактів. Зібрані дані уважно проаналізували прокурор і криміналісти, і хоч тіло не було знайдено, всі дійшли висновку, що Дорін Ірина втопилася в Дунаї. Через кілька днів народна рада слободи Сфинту Георге одержить рішення суду, яке дозволить виписати свідоцтво про смерть Дорін Ірини. Одночасно паспорт покійної треба здати у місцевий пост міліції.

Віктор пройшов кілька кроків центральною вулицею й зупинився: не рішався, куди йти – наліво до диспансеру, чи направо до церкви, власне, до парафіяльного дому? Хотів би запитати отця Владіміра, яку службу треба відправити за Іринину душу, про яку встановлено, що загинула, але її труп не знайшли. Передумав. Відвідає отця ввечері. У той момент Віктор бажав порадитися сам із собою, як сповістити тещі про загибель її дочки? Певна річ, що листом, але доведеться дуже уважно добирати слова, а головне підкреслити чітко, що Ірина вийшла рибалити одна, бо він не міг супроводжувати її, оскільки до диспансеру прибуло більше пацієнтів, ніж іншим разом. Крім того, то було не вперше, бо ходила Ірина по рибу без нього і на Дунай, і на канали. Але ніколи нічого поганого не траплялося. А тепер...

Саме так приблизно він пояснить своїй тещі. А вона, мабуть, захоче якнайбільше подробиць: і коли, і як, і чому? Таж Ірина вміла плавати! Чому втопилася?! І чому не знайшли її?! Таке та інше. Тому здалося би йому іти особисто та понести їй страшну звістку і відповісти на всі її вагання й бліді надії, що воно не так, що то лише кошмарний сон. Але Віктор не може покинути диспансер навіть на короткий час, але, правду кажучи, він і не бажає цього. Як нести Ірининій матері таку звістку?! А що, коли замість нього піде хтось інший? Його тато чи Аспазія, приміром, а, може, обоє – легше буде заспокоїти Фрусину. Так-так. Потелефонує татові й розкаже детально, що саме сталося з Іриною, щоб Ілаш знав, що казати Вікторовій тещі. Він уже був готовий повернутися на пошту, але передумав. Потелефонує завтра. Віктор дійшов до диспансеру.

(Продовження на 30 с.)

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Продовження з 29 с.)

— Пане доктор, — зустрів його Євстахій, — був тільки-но отой ваш односельчанин, той, котрий копає канал.

— Так? — здивувався Віктор.

— Прийде знов через пів години: приведе своїх хлопців, щоб ви проконсультували їх.

— А що?

— Каже, що живіт болять їх, понос...

— Гаразд, Євстахію. Ждатиму їх, а ти підеш на пошту й попросиш завідувачу, щоб надіслала телефонічне повідомлення моєму татові, Ілашеві Доріну, про те, що завтра о десятій я дзвонитиму йому і хай тато будуть на тамтешній пошті. Зрозумів, Євстахію, чи написати тобі про це на клаптику паперу?

— Напишіть, пане доктор, і я вже йду.

Через кілька хвилин прибув Микола Іванишин, тримаючи за руки двох хлопчаків — босих, у білих майках і синіх коротких штанах.

— Добрий день, — привітався Іванишин і повернувся до хлопців. — А ви, що кажете?

— Добрий день! — поспішили одним голосом хлопці.

— Ростіть великі, хлопці! Ану, сядьте ось тут, на ліжко — побачимо, що вас болять, — лікар повернувся до Іванишина: — Євстахій казав, що їх животи болять, так? Що їли хлопці?

— Не знаю від чого це в них. Їли виноград, може...

— Зараз побачимо. Почнемо від старшого. Як тебе звати, парубче?

— Мірча. Мені одинадцять років.

— Браво, Мірча, наперед більше! Ану, ляж горілиць ось тут. Так.

Віктор став обережно пальпувати хлопцеві живіт, далі підняв і скорчив йому праву ногу:

— Болять?

— Не болять, — відповів хлопець.

— Добре, Мірча, — сказав лікар, потім запитав Іванишина: — Як часто ходили хлопці до клозету й відколи почався понос?

— Тому три години; виходили часто й боліло в них черево, а тепер, кажуть, уже не болять.

— Це добре. Значить, нічого дуже небезпечного. А тепер, Мірча, зійди з ліжка, хай ляже твій менший брат. А тебе, як звати?

— Вірджіл. Я перейшов у третій клас, а Мірча — у четвертий.

— Файно з вас!

Як тільки почав його пальпувати, хлопець сильно здригнувся.

— Болять? — занепокоєно поцікавився лікар.

— Ні. Лоскотно, — засміявся Вірджіл.

— Ну, й добре, — зрадів лікар, а далі сказав Миколі Іванишинові: — Нічого страшного. Дам вам належні пілюлі, з яких по одній вони проковтнуть таки тепер, а потім дасте їм по одній через вісім годин. Сьогодні й два дні заборонено їм їсти фрукти і нічого солодкого. Питну воду треба спершу прокип'ятити. На жаль, тут нема з чого варити чай. Було в нашій аптеці, але вона закрита вже стільки часу. На березі та в лузі Дунаю росте холодна м'ята, знайдете її? З неї теж можна варити чай, але без цукру. Все буде гаразд. Через три дні приведіть хлопців на консультацію. А ви, Мірча та Вірджіл, приймайте вчасно пілюлі і три дні їжте тільки те, що дадуть, зрозуміли?

— А «Євдженію»¹ можна? — запитав мізинець. — Бо мама, видай, ще має.

— Ні в якому разі! — сказав лікар і звернувся до Миколи Іванишина: — Мабуть, не виноград спричинив їм понос, а те печиво. Їхній крем швидко псується. Ви тут купували печиво?

— Ні. «Євдженію» привезла Данієла з Бухареста.

— Два тижні тому, так? І те печиво лежало в духоті, не так? Безперечно, що від «Євдженії» дітям стало зле. Якщо ще залишилося того печива, раджу вам викинути.

— Зрозуміло. Так і зробимо. Дякуємо вам, товаришу доктор. А ви, — звернувся він до хлопців, — ідіть до понтона, може, мамі потрібна ваша поміч. Я теж скоро прибуду, але маю про щось поговорити з товаришем доктором. Не їжте нічого, доки я повернуся, зрозуміли? Головно ти, Вірджіле... Ну, подякуйте товаришеві доктору і йдіть до мамі.

Віктор так і зрозумів, що Микола Іванишин намічає розмовляти з ним і був цікавий почути, про що саме збирається говорити колишній «сатрап» Златни, котрий тепер, щоправда, працює екскаваторником і то сумлінно і вперто, щоб, як завжди, здійснити задумане, а його упертість добре відома златнянам. Так сталося, приміром, з введенням у село електричного струму — Іванишин не здався, доки не завів електрику, хоч район та область вставляли палиці в колеса й наполягали, що в той момент найбільш пекучою проблемою була не електрика, а заснування колективного господарства. А оскільки Іванишин, мовляв, не усвідомив цього, його викинули на смітник, тобто не тільки усунули з посади голови народної ради, а й виключили з партії. Але, як видно, його не зламали, бо він ось: оженився, дбає про дітей, працює й заробляє, наскільки чув Віктор, файні гроші.

(Далі буде)

¹ «Євдженія» — назва сухого печива з кремом.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ПРИГОДИ ХОРОБРОГО ОПРИШКА ГРИГОРІЯ ПІНТІ

(Повість)

(Продовження з № 344)

* * *

Недалеко солованської толоки, в маленькій чепурній хатині з пофарбованими в синій колір стінами, з двома віконцями, які щоранку очікували схід сонця і нового дня, від якого мало хто й чекав доброї новини, зі свіжим золотим солом'яним дахом, з двома білими стрункими берізками біля воріт, жила молодиця Докія зі своєю дочкою Марою.

«Землі у біді, як на припічку, а берези буяють біля воріт, як у пана нотариша Тіта Бирсана», – насміхався з бідної вдови Нодь Габор, панський адміністратор, який недолюблював Докію, бо через її клятву чаклю¹ та її доньку, йому попалося від «отого розбійника, бодай 'му кості зогнили в буцегарні, чи найліпше тіло гойдалось на мотузці, на шибениці...»

Правда, і старий Іваніле Довляк, одного разу радив їй зрубати берези та посадити замість них сливи – «із сливок через три чотири роки будеш мати хосну, а берези хіба що тінь роблять».

«Не я садила їх, і не мені їх рубати», – відповідала Докія, згадуючи, як вони з її небіжчиком Йосипом, викопали берези на Сираті, і він посадив їх біля воріт. Вони ж найдорожчий емлеток², який залишив по собі Йосип, окрім кароокої вродливої Мари, якій ось вже настав час виходити заміж, а вона чомусь відмовляє всім.

Ніби заворожив її отой рабру³, чорт би його забрав! Хоч люди й вихваляють його, співанки йому складають, моляться за нього, бо допомагає бідності, а їй тільки лиха наробив, бодай була та корова здорова!

І що аж пан Нодь займив корову? Вона ж була б попрацювала йому два три дні, і відпустив би, а так дивись, ще й у арешті посиділи вони з Марою, людям на сміх, а до того дівка не хоче й чути, щоб вийти заміж за когось. А сватати її сватали, незважаючи що бідна...

За Петрована Ілію ні, бо старий...

За Кіндріша Петра ні, бо вдівець...

За Міха Кодрула ні, бо хромий...

За Маркіша Штефана ні, бо кривий...

За того ні, за цього ні – кожному дасть догани, винайде хибу. Так і посивіє в дівулях...

«Ліпше постаріти самою і в спокою, ніж у двох з нелюбом та у сварках. Я на себе зароблю, мамо!», – відповідала їй Мара.

Що тільки не робила бідна Докія?... І на молитви до монахинь у Грушово давала, і сама молилася та колінкувала перед образом Святої Богородиці та Святої Варвари, і до ворожок ходила, навіть до старого ворожбита на Діл, та пусто.

– На кого чекаєш, небого?... дорікала Докія дочці. – Думаєш прийде отой опришок сватати тебе, чи, може, ждеш на якогос офіцера, що прийде у свати?

– А, може, й прийде, – відповідала посміхаючись Мара.

– Молоде та дурне! – сердилась Докія.

6. Непрошені весільні гості

Довго й не довелось чекати Докії, щоб якийсь офіцер засватав її дочку, бо офіцерові жандармів Емеріку впало око на чарівну Мару. Зіставшись вдівцем, через два місяці після похорону дружини почав цікавитись Марою.

Навіть сам Нодь Габор здивувався, коли той попросив його, щоб домовився зі старою Докією, аби віддала дочку за нього.

– Та навіщо вам, пане Емерік, такої убогої дружини, та в неї ж нічого нічогісінько, окрім однієї корови, поросятка та двох курок? – нібито вмовляв його Нодь, а сам подумав: «Ось, дивись, чого йому захотілось... молодій дівки!».

– Та нічого, нічого, пане Нодь, поговоріть зі старою Докією, поговоріть.

«Та Докія ж молодша від тебе!», – ледь не вирвалось у нього.

Нодь пообіцяв і поговорив.

«Докіє так, Докіє саяк, ви убогі, а Емерік добрий, як дарабка хліба, не буде збиткуватись з неї, буде кнегеньою⁴, буде жити, як ні не снила, і тобі добре буде, і їй... подумай добре, бо дівок повно, будь-котра погодиться».

Мара погодилась.

(Продовження на 32 с.)

¹ Чакля – корова.² Емлеток – пам'ятка.³ Рабру – пройдисвіт.

ПРИГОДИ ХОРОБРОГО ОПРИШКА ГРИГОРІЯ ПІНТІ

(Продовження з 32 с.)

* * *

Здивувалась не тільки Докія та Нодь, а й сам Емерік, коли побачили, що Мара не відмовлялась вийти за нього.

Докії стало жаль дівки, бо говорячи правду, вона сама не вийшла б заміж за Емеріка, а то дивись!..

* * *

На Сопонецькому Камені, у зеленій діброві Штефан Погач готував баранячий гуляш та мамалигу, недалеко вогню, на овечих кожухах відпочивали опришки.

Григорій Пінтя зустрівся з ватагою гуцульських опришків та Олексою Довбушем, з яким домовились напасти на сатумарський та хустський замки.

Ватаги розмовляли за допомогою перекладача Петра Попадюка з-під верхорівенського Підпогора, який знався добре з Василем Зеленчуком – опришком з Довбушевої ватаги, а також і зі Штефаном Погачем, з яким вівчарив на Полянському Григоті. Саме він і влаштував зустріч ватажків.

Коли вечере була готова, надійшов і Драгомір Драг, який спустився до Сігету, де опришки мали своїх людей, які роздобували для них всяку всячину, а також роздавали біднякам грошей, які давали їм опришки.

– Пам'ятаєш, Григоре, дівчину, яку шандарі заарештували разом з її матір'ю, за те, що ти нашмагав Нодь Габора і взяв у нього коня?..

– Пам'ятаю, ми ж примусили Габора відпустити їх, викравши його синка. Гарна дівка Мара, а що з нею?

– Виходить заміж.

– Боже помагай, у добру годину! Підемо на весілля, затанцюємо «жокул міресей»⁵ і подарунок гарний віднесемо.

– Не будемо ми на Мариному весіллі – гірко посміхнувся Драгомір, бо то не весілля, а чистий ярмарок.

– Що за ярмарок, про що говориш? – здивувався Григор.

– А то, що дівчина виходить заміж за шандаря Емеріка, і мабуть, не добровільно, а примушена матір'ю та Нодь Габором.

– Ну, тоді, якщо не на весілля, підемо на ярмарок і поторгуємось з панами та шандарями.

Петро Попадюк розповів Олексі Довбушу, і той виявив бажання погуляти на весіллі разом зі своїми волоськими побратимами.

Весілля шандаря Емеріка з Марою відбулося на широкому подвір'ю панського адміністратора Нодь Габора, бо Габор мав свого кухаря, а ще найняв двох, бо хочай не його весілля, але на його подвір'ї, то ж не осоромиться перед австрійськими панами та королівськими офіцерами.

Довкола свого господарства розклав вартових, а сусідніми вулицями патрулювали солдати, щоб не дай Бог не з'явилися непрошені гості з лісу.

Після того, як повернулись з католицької церкви з вінчання, гості посідали за стіл і почали бенкетувати.

Музики, яких Нодь Габор привіз аж з Мукачева, грали чардаш, а панство танцювало парами.

Навіть Докія, яку зодягли, мов опудало, у панське вбрання, танцювала з якимось лисим панком, вуса якого досягали аж до самих вух.

Танцював і Габор Нодь з якоюсь худою панею, а жених Емерік з пані Ержією, тільки Мара сиділа байдуха, ні весела, ні сумна, відмовляючись танцювати.

– А тепер послухайте волоських народних музик, вони гарні, веселі й бистрі, мов гірські річки, ану давайте! – підморгнув Нодь на четверашів⁶ з Вадул Ізей.

Але ті не встигли торкнутися струн, бо ворота відчинилися, і до середини увійшли п'ятеро королівських офіцерів – Григор Пінтя, Драгутин Драг, брати Борка, та Олекса Довбуш переодягнений на королівського лейтенанта.

– Раді гостям? – запитав Григор Пінтя.

– Ми завжди раді королівським офіцерам, – підбіг їм назустріч Нодь Габор. – Прошу, прошу, ласкаво прошу!

– Минулого разу, коли я заходив до вас у гості, ви зовсім негостинно прийняли мене, пане Нодь Габор.

– А, а, а ви хто, я десь чув ваш голос, пане капітане? – пробував Нодь Габор вгадати звідки знає цього офіцера.

– Ну що, здогадались? – посміхнувся Григорій.

– Т-т-та, тобто н-н-ні, я щось, мабуть, плутаю, не м-м-може бути, – белькотів переляканий Нодь Габор.

– Ми зустрічались два рази, пане Нодь!

– Два рази?

– Так, пане Нодь! Два рази!

⁴ Кнегеня – пані.

⁵ Жокул міресей – танець молоді.

⁶ Четераш – скрипаль.

Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

БЕРЕЗЕНЬ

2 березня

• 82 роки від дня народження Івана Непогоди (1941-2014) – українського поета, одного із засновників Союзу українців Румунії, першого його секретаря.

• 80 років від дня народження Василя Цаповця (1943-2013) – українського письменника, перекладача, голови Сучавської повітової філії Союзу українців Румунії.

6 березня

• 86 років від дня народження Віргілія Ріцька (1937) – українського письменника, фольклориста, етнографа та викладача.

9 березня

• 48 років від дня народження Івана Гербіла (1975) – українського дослідника та публіциста, доктора філологічних наук, викладача Клузького університету, головного редактора часопису «Curierul ucraïnean» та голови Клузької філії СУР.

19 березня

• 84 роки від дня народження Юрія Павліша (1939-2020) – українського письменника, учителя та культурного діяча.

22 березня

• 113 років від дня народження Гаврила Клеппуша (1910-1990) – українського письменника Румунії.

25 березня

• 46 років від дня народження Міхаєли Гербіл (1977) – українського публіциста та перекладача, доктора філологічних наук, викладача Клузького університету, головного редактора журналу «Escouri ucraïnene».

30 березня

• 73 роки від дня народження Миколи Корсюка (1950-2020) – українського письменника, літературознавця, університетського викладача, першого головного редактора дитячого журналу «Дзвоник».

– Не може бути, я не пам’ятаю...

– Ну, тоді я вам допоможу пригадати. Вперше на Солованській толоці, коли вишмагав вас добре і відібрав у вас коня, а вдруге тут, у вашій хаті, коли попросив вас відпустити з арешту оцю чарівну дівчину...

Всі зацікавилися, а пані Ержія сплеснула руками й побігла в кімнату її сина, щоб не дай Бог знову його не викрали...

– Це ж в-в-він, це ж він, я впізнав його! Р-прятуйте! Втікайте! Ховайтесь!

– Хто? Чого ви так перелякались? – почали питати гості з потойбіччя Тиси.

– Пінтя!.. Григор Пінтя!.. Розбійник!.. Опришок!.. Арештуйте його!.. Арештуйте їх... Всіх арештуйте!

– Пане, Нодь! Перед вами офіцери королівської армії! За таку образу я міг би вас подати до воєнного суду, але ви, мабуть, перебрали кілька чарок, то я забуду вашу образу.

– Не вірте їм, вони опришки! Арештуйте!...

– Ні, вони не опришки! Я зустрічався з панами

офіцерами в Сатумарській королівській канцелярії! Пан Нодь щось переплутав. Сказав один з гостей, який прибув на весілля.

– Якщо панові Нодь не до вподоби такі гості, як ми, то ми підемо, але спочатку я хочу по волоському звичаю потанцювати «жокул міресей».

Четераші почали грати, а Григорій запросив молодю до танцю.

– Тебе примусили виходити за нього заміж? – запитав Григорій.

– Ні, я сама, добровільно... – відповіла дівчина.

– Ну, тоді бажаю вам каса де п’ятра!⁷

Дівчина не відповіла нічого.

Дотанцювавши, Григорій підійшов з дівчиною до її жениха, поклав на тарілку гаманець з грішми, кинув і в тарілку четерашам кілька монет, і низько поклонившись до весільних гостей, вийшов разом зі своїми офіцерами.

– Не вірте їм, вони опришки! Арештуйте!... – прошептав Нодь Габор, але його ніхто й не почув.

(Далі буде)

⁷ Каса де п’ятра! – Камінного дому! (весільне вітання-побажання).

Анна ТРАЙСТА-РУШТЬ

Федьова любов

(Уривок з роману «Дикий рай»)

Федур Чірібан не юначив багато. Оженився молодим, ще перед військовою службою. Сталося це скоро і несподівано.

Наступного літа, коли сонце збирало перлисту росу, Федя уже повертався із лісу, куди ходив за островами для сіна, назбирав і грибів. У полі зустрів Парасю Дубового із Мочара, коли та несла у торбі косарям їсти.

По дорозі, на самоті, підспівувала якусь веселу пісню та зривала по пелюстку із польової ромашки, просто гралась: «Любить, не любить, любить!». Коли залишилась квітка із «люблячою» пелюсткою, дівчина зраділа, поцілувала її і посміхнулась сонцю, не запримітивши, коли юнак появився зразу перед нею, привітався і запитав: «Кого любить?»

Парася зашарілась та скоро заховала квітку за пазуху. Збентежена забула відповісти на його «Добрерано!», лиш тільки посміхнулась і несміло глянула на нього, а потім, прискоривши ходу, зникла за поворотом.

Її волошкові очі пронизали зразу його молоде серце, котре тепер калатало, як веселий дзвіночок та не давало спокою. Він глянув на струнку молоденьку руську дівчину-підлітку і зразу закохався. Відтоді Федур Чірібан часто шукав собі діла по Мочару, в полі чи в лісі, по стежках, всюди, куди ходила Парася, і ждав нетерпеливо нової зустрічі.

Одного разу Івона, його мати, запитала сина:

– Ти куди плянтаєш¹, хлопче, та не сидиш дома? Люди тебе шукають за ділом коло верстата, а ти по дорогах бренькаєш. Што печуть тя уже п'яти та не находиш собі міста? Сидиш дома, мов на терню...

– Печуть го ще уд сего літа... – відповіла в жарт одна із менших сестер. – Парася Дубового із Мочара не спускає із него очей та уже два місяці, як закосичує ему крісланю мушкатликом² та сіквеями³ у сята. Ви не виділи, мамо?

– Виділа-м, але не брала-м на саму⁴. Думала-м, што ото ун сам із нашего городця⁵ бере косиць.

– Уважай, Федьку, не мороч дівчині голову, бо ще

молоденька, дітлах! – звернулась мати до сина.

– А што, я – старий? – кинув весело Федя.

– Слухай, дорогий мамин, тобі лиш вусімнадцять году недавно уповнилося. Ще ні в рекрути не кликали тя. А удтак катуні гія удслужити аж цілі п'ять году. Боже борони, може бути ще й якас война... Ти думаєш, што дівка буде тебе ждати безконечно? А по-друге, Дубани, хоч і порядні люди, але заможні та, не знати чи би згодилися на такий брак? Уважай! Ти – сирота! Не є другої допомоги у нас, лиш твої руки. Ми любимо тебе всі, та не хочу абе-с переживав і через твою любов. Доста було усякої неправди до теперь.

– І Николай Булібка задивляєся за Парасьов та переступає юй дороги, – підтвердив його брат Маковій, із котрим дружив та ділив свої поради.

– Як? – підскачив мов обпарений Федур. – Тот надутый брюхач?.. Не може бути!

– Брюхач ци брехач, але – богач... – кинула недоволено його мати, бо і їй подобалась Дубових дівчина, хоч не показувала себе перед своїм сином.

– Не може бути! Такий негодай занапастив би на все життя Парасю.

– Коли іде говурка за воли і земні, стареня не дивится на взаїмну любов.

Федя не відповів матері. Обурений скоро пішов у майстерню, де цілий день вовтузився та не знаходив собі місця. Із думкою про Асю, як він її пестливо звав, скоротивши ім'я, порізав собі палець, та ні робота якось не йшла. За обідом весь час був мовчазним. Навіть і до миски ледве доторкнувся. Ждав тільки заходу сонця, щоб зустрітись із дівчиною біля Ботуської криниці, звідки вона носила коромислом воду, де вони домовились зустрічатись вечором, і втихомирити свою закохану душу.

Під вечір, коли наближався до звора, де під ліщиною ховалась чарівна криниця, почувся якийсь чоловічий голос, а потім голос Парасі, котра невдоволено відмовлялась від чогось:

– Лишай, не треба, я сама...

¹ Плянтати – плентатися, вештатися без діла, гайнувати.

² Мушкатлик – (від рум.) геранія.

³ Сіквея – (від угор.) гвоздика.

⁴ Не брати на саму. – (вираз) Не збагнути, не здогадатись, не брати під увагу.

⁵ Городець – квітник, овочак, котрий завжди був обгороджений тином перед хатою, щоб не заходили туди кури.

«Ба чи хто забрів суди? Який лайдак морочить дівчині голову? – питає невдоволений сам себе Федур. «У цих краях не є легію. Та аж і є зо два-три, то вони всі із її роду», – припустив він, але його думку перервав старий Кушлей, котрий звернувся до парубка із якимось майстерським ділом, зрадивши, що зустрів Федю прямо на дорозі.

Втомившись, старий присів на моруг недалеко старого в'яза, котрий у спеку служив прохолодою всім проходим, що наважились піднятися по голому схилу високого вапняного горба, як на дах, котрого поляки та євреї, а з ними й руняни не встигли розкопати і зруйнувати, як розкопали колись Глинницю і Шепуський горб. Врятував її прямий стрімкий схил, де лісоруби колись влаштували жолоб, по котрому спускали на корчугах колоди, сліди якого і нині ще видно.

Коли Федур розлучився зі старим Кушлейом та спустився вниз із Медведьової гори, у зворі біля криниці уже нікого не було окрім ночі, що зразу почала тихо спускатися вниз важким сном. Невдоволений юнак тільки охнув та скоро вхопив дерев'яний кухоль, що тримався клюки, схожий на валовець і зачерпнув із криниці холодної води. Випив два ковтки, а решту сердито вилив щосили на своє спітніле сумне обличчя, промивши його, як після сонного кошмару.

Сердився сам на себе, що затримався із старим. І тепер пробував у думці розпізнати чужий чоловічий голос, який було чутно із звора, коли він був на горі, та не давав спокою його коханій дівчині. А до того ще й коромисло із водою поніс їй додому.

З висоти у присмерку Федя не розпізнав ні його високу постать, ані голос того, хто разом із дівчиною подався вниз по стежці. Це мучило його тепер і не давало спокою.

Стривожений парубок кинувся вслід за ними, але не здогнав, бо, коли наблизився до перелазу Дубового городу, назустріч йому скочив їхній кудлатий пес та прогнав переляканого Федю.

«Агі! Се – мов не на гаразд!» – промовив схвилювано Федя. «Дубани дов тепер ніколи не пускали пса на волю у сес час та ще й літом... А, може, роз'язався сам?» – питався він та жалів, що через діда Кушлея не зміг зустрітись із дівчиною так, як вони домовились.

Пригадавши собі ранішню розмову із матір'ю і братом Маковієм, парубок замислився: «Ба чи не був Булібка та навмисно пуслав старого вовка, щоби затримав мене у бесідах на горбу, а сам причепився

до дівчини? Може, побістив тому, що дасть децю горівки у жида Шлойми та пудкупив дідугана... Але і я – пудбитий псом⁶... Дузнаюся, хто ото був і як ото було!» – думав роздратований юнак. Бо відтоді, коли зустрів дівчину в полі і закохався по вуха в неї, його серце весело тьохало кожного дня треллю гайового соловейка, і йому здавалось, що весь світ сп'янів від щастя та кружляє навкруг його мрій. Але тепер вперше його спіткав сумнів, і він засмутився.

Парубок Чірібанів мовчки повернувся додому і прямо кинувся у свіже сіно, що пахло гарячим літом на оборозі, та довго крутився з боку на бік, поки заснув.

На другий же день взяв із майстерні дві пари нових грабель та подався до Кушлея.

Старий збентежився, бо не надіявся, що Федур їх так скоро змайструє, а до того ще й додому принесе, і тепер почав вибачатись перед юнаком, що не може йому на місці за них заплатити.

– Не журітса, уйку, за платню. Якос буде. Порозуміемеса... – кинув хитро Федур та моргнув старому.

– Як? Горівки не маю, абих тя почестував.

– Ну і што ж? Платня і честь стоят лиш у горівці? І не гія. Я не п'ю її зовсім.

– Тогди?..

– Тогди... я вам учинив граблі лиш так, по-приятельськи.

– Як по-приятельськи? Я – старий дідо, а ти – молодяк. Не йде!

– А, може, буде йти!.. Тільки лиш покладіт добре слово Дубовим про мене, бо знаю, што ви – близький родак із ними.

– Ааа! – моргнув весело старий та хитро підкрутив сиві вуса, як козак, коли сідає верхи на свого коня, а потім засмоктав кілька разів тютюну, що тримав за ременем і помовчав.

– Ну, што кажете, уйку?

– Хм! Се – друга річ, хлопче!.. Я у молодник-са не мішаю. Там Булібка заходит та хоче дівку.

– А Дубовий, што каже? – запитав тихо Федя і ледве стримувався, щоб не видати перед старим свої ревниві почуття.

– Што каже? Згідний, бо Булібани – багачі. Хто би не хотів такого зятя та ще й одинця? Старий не дуже хоче, але Дубаниха там командує та ледве жде уддати дівчину, бо уже другі пиржі⁷ ждуть на ряд. Є їх громада, аж десятеро, із котрих аж сім дівчат.

(Продовження на 36 с.)

⁶ Пудбитий псом – (вираз) хитрий, здогадливий, досвідчений.

⁷ Пиржа – недоросла дівчина, підліток.

Федьова любов

(Продовження з 35 с.)

– А Парася?

– Што з нев? – запитав хитро старий. Вдавав, що не зрозумів.

– Парася любить Булібку?.. – ледви промовив Федя тремтячим голосом.

– Любит, не любит, не є поза нев. Парасковія – ще дівчиноще. Не знає, што таке любов. У рунян любов приходить поза вінцем, разом із дітьми, аби ти знав, хлопче. Як рішит стареня, так і буде. А дівчина, як верба. Де її посадят, там уже пускає коріння.

– Але Булібка – молодяк, гія катуни удслужити, – продовжив розтривожений парубок.

– Не журиса, старий Гаврило удкупит сина... – запевнив Кушлей, але Федур уже не слухав діда. Суетний, тільки відклонився та повернув стежкою прямо до Ботуської криниці.

На його щастя несподівано там застав Парасю. Дівчина прала золені сорочки і приспівувала якусь сумну пісню, схожу на плач, а біля неї недалеко бавились із камінчиками дві її менші сестрички. Побачивши свою кохану, юнак замилювався нею та зразу забув за недавню розмову із старим про свого багатого суперника.

Коли вона нахилилась до криниці, він обняв її тоненький гнучкий, як вербина, стан та зразу пригорнув його до себе, а потім щиро поцілував її рожеві квітучі губи, між якими виднілись гарні, мов на шнурочку намистини, рівні із прогалиною зуби.

Дівчина засоромилась, як і він сам, бо то був перший поцілунок у їхньому житті. Вони весь час ждали його, коли зустрічались та якось не сміли приблизитись до нього. Але тепер, зустрівши її блакитні очі, як літнє небо на дні чарівної криниці, котра погралась із ними, парубок набрав смілості зразу.

Від несподіванки Парася випустила із рук відро прямо у криницю, котре зразу наповнилось водою, як і їх серця щирою любов'ю, та потонуло на дно.

Обоє розвеселились та, пробували вибрати ключою посудину, та не зразу їм це вдалось. Криниця, хоч і не була глибока, але поки натрапили на його дугу, скаламутилась.

– Треба трохи заждати, доки прочістится, – сказав весело Федур, бо радів, що постоїть із коханою дівчиною ще хоч трохи, та обняв її тонкий стан знову. Довго тримав її біля свого серця, мов боявся, що вона втече кудись, а потім поцілував її вдруге.

Мал. В. Соколюка

Парася від щастя зашарілась до вух і мовчала, а потім зразу схаменулась, пригадавши собі про своїх сестричок. Раніше дівчатка грались зниже потічка, що витікав тонким струмочком із криниці, і майстрували собі там маленькі греблі, в яких збиралась каламутна вода, котра зразу очищувалась, а вони раділи. Не побачивши їх, Парася скоро вирвалась із обіймів парубка і занепокоїлась.

– Ой Боже, сонце уже – високо, а я ще не допрала, та й дітей уже не є. Мама буде журитися за мене і помуштрує, – сказала схвильована дівчина і глянула у криницю. – Ще каламутна, – неспокійно встановила вона.

– Доки прочістится, ти постоїш зо мнов. Я так люблю тебе, Асю! – голубив дівчину юнак та грався із її русою косою, зав'язаною голубою шовковою стрічкою, як і її волошкові очі.

– І я люблю тебе, Федю! Дуже люблю! Але... – прошептала вона та одразу зашарілась, бо вперше промовила це життєве, чарівне для всього людства слово.

– Але што?.. – запитав занепокоєний юнак та випустив її з обіймів, пригадавши собі про вчорашній вечір, коли він не встиг через діда Кушлея зустрітись із нею.

Скоро зачерпнув відро води, котра уже прочистилась, і вилив дівчині у корито, де лежали мов сніг випрані білі сорочки, котрі вона збиралась сполоскати.

Ася не відповіла тільки схилилась над своєю білизнаю, бо на її віях зарясніла сріблиста перлина, котра зразу упала у корито і загубилась у чистій прозорій воді.

(Далі буде).

Володимир АНТОФІЙЧУК

ГІРЧИЧНЕ ЗЕРНЯ

Оповіді про основи християнського віровчення

(Продовження з № 344)

ДЕВ'ЯТИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

(Вірую)

В єдину Святу, Соборну й Апостольську Церкву.

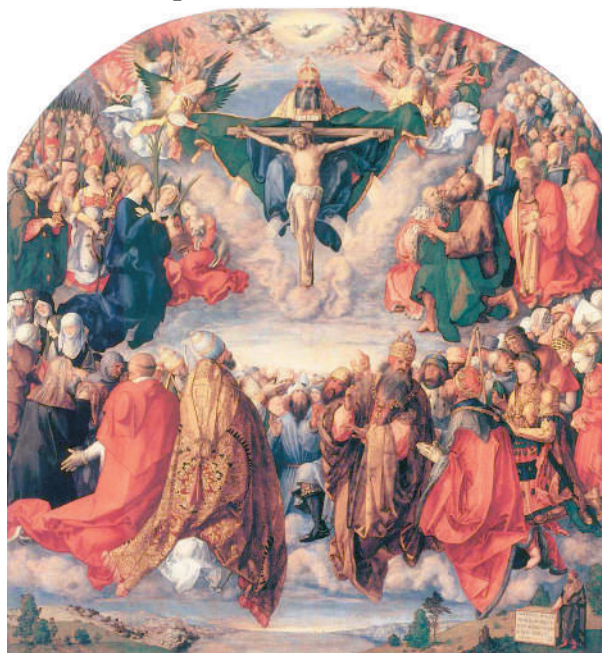
Син Божий Ісус Христос заснував єдину, святу, соборну й апостольську Церкву. При її створенні він сказав: *«Збудую Церкву мою, і ворота пекла не здолають її»* (Матей, 16: 18). Саме тому ми й віруємо в Церкву, що її творцем і главою є Ісус Христос.

Церква – свята Божа родина, створена для людей словом і кров'ю Господа нашого Ісуса Христа. Сам Господь, використовуючи різні символічні образи, пояснював, що таке Церква. Він порівняв її до стада, а себе – до пастиря: *«Я пастир добрий; пастир добрий душу свою покладає за овець... І буде одне стадо і один пастир»* (Іоан, 10: 11, 16). Також Христос уподібнював себе до виноградної лози, а учнів – до гілок: *«Я є істинна виноградна лоза, а Отець мій – виноградар... Перебувайте в мені, і я у вас. Як гілка не може приносити плоду сама від себе, якщо не буде на лозі, так і ви, якщо не будете в мені. Я є лоза, а ви – гілки; хто перебуває в мені, і я в ньому, той приносить багато плоду»* (Іоан, 15: 1 – 5).

Христова Церква єдина, бо єдиний Господь Бог і один засновник Церкви Ісус Христос. *«Один Господь, одна віра, одне хрещення, один Бог і Отець усіх, який над усіма, і через усіх, і в усіх нас»* (До ефесян, 4: 5 – 6), – наголошував апостол Павло.

Церква свята, позаяк вона осяяна святістю Господа Бога. Людина, створена за образом Божим, покликана уподібнюватися до свого Творця і за допомогою Церкви здобувати власну святість. Сам Господь Бог закликає людину до цього: *«Будьте святыми, бо святий Я, Господь Бог ваш»* (Левит, 19: 2). До святості людину спрямовує Святий Дух.

Церква соборна, тобто вселенська (світова), тому що Христос і його учні своїм ученням зверталися не до якогось одного народу, культури чи окремої

Альбрехт Дюрер. Поклоніння Святій Трійці. 1511 р.

епохи, а до всіх людей, які жили, живуть і будуть жити в цілому світі.

Церква призначена для того, щоби збирати довкола себе людей усієї Землі, які істинно вірують в Ісуса Христа. Заклик Церкви звернений до всього людства повелінням Господа апостолам: *«Ідіть, навчайте всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, навчаючи їх зберігати все, що я заповів вам; і ось я з вами по всі дні, до кінця віку»* (Матей, 28: 19 – 20).

Церква називається апостольською, бо Господь Ісус Христос поширив і утвердив її через святих апостолів. Він сам обрав дванадцятьох апостолів і повелів їм говорити і діяти від його імені. *«Коли ж настав день, покликав учнів своїх і обрав з них дванадцятьох, яких назвав апостолами»* (Лука, 6: 13). Церква прислухається до апостолів, як до самого Ісуса Христа. Господь сказав апостолам після їхнього обрання: *«Хто вас приймає, той мене приймає, а хто приймає мене, приймає того, хто послав мене»* (Матей, 10: 40).

Церква повністю і ретельно зберігає дух, учення і звичай Христових апостолів.

(Продовження на 38 с.)

ГІРЧИЧНЕ ЗЕРНЯ

(Продовження з 37 с.)

ДЕСЯТИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

Визнаю одне хрещення на відпущення гріхів.

Хрещення – це духовне народження. Воно не може повторюватися. Людина фізично народжується один раз і один раз приймає хрещення, бо сила таїнства перебуває на ній до кінця життя.

Таїнство – це священна дія, через яку людині невидимо передається Божя воля й Божя благодать (тобто Божі дари: віра, надія, любов, знання, мудрість, здоров'я, чистота).

Церква має сім таїнств: хрещення, миропомазання, покаяння, причастя, шлюб, священство та елеосвячення.

У Символі віри згадано тільки про хрещення, тому що воно є немовби дверима до Церкви Христової. Тільки прийнявши хрещення, можна користуватися іншими таїнствами.

ОДИНАДЦЯТИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

Чекаю воскресіння мертвих.

Про воскресіння мертвих не раз говорив сам Ісус Христос: *«Істинно, істинно кажу вам, що настане час, і нині вже є, коли мертві почують голос Сина Божого і, почувши, живуть... Не дивуйтесь цьому, бо настає час, коли всі, хто в гробах, почують голос Сина Божого; і вийдуть ті, хто творив добро, у воскресіння життя, а ті, хто чинив зло, – у воскресіння суду»* (Іоан, 5: 25, 28 – 29).

Всезагальне воскресіння мертвих настане по закінченні існування цього світу і відбудеться одночасно з другим і славним пришествям Господа Ісуса Христа. Бог всемогутністю своєю знову з'єднає тіла всіх померлих з їхніми душами і вони оживуть.

ДВНАДЦЯТИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

[Чекаю]

І життя майбутнього віку. Амінь.

Останній член Символу віри стверджує, що християнин чекає «життя майбутнього віку», тобто вічного життя, яке настане після всезагального вос-

кресіння мертвих і Страшного Суду. Це життя буде безсмертним, воно протікатиме в радісному торжестві правди і Божої Слави. Таким те життя буде для тих, хто любить Бога, живе праведно й отримає благословення на останньому Суді Ісуса Христа.

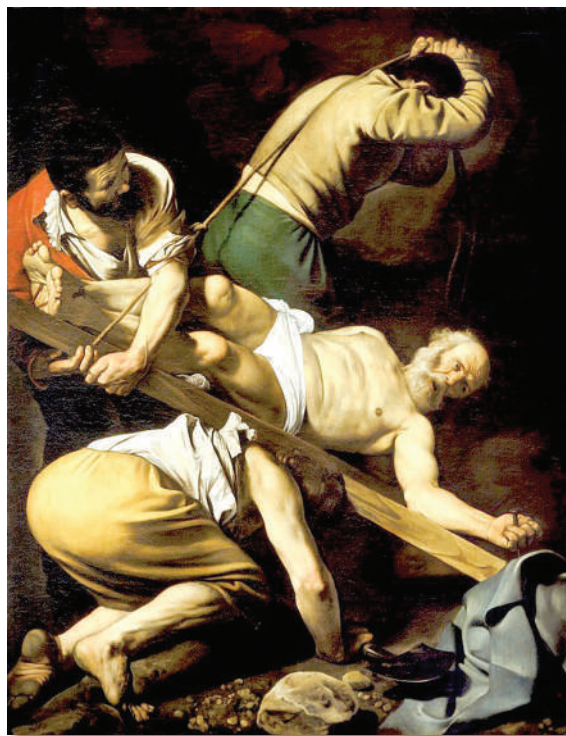
Завершується Символ віри словом «Амінь», що означає «істинно так».

ДОЛЯ АПОСТОЛІВ

Після вознесіння Ісуса Христа апостоли поширювали науку свого Учителя серед різних народів. Язичники й іновірці їх жорстоко переслідували, кидали до в'язниць, кували і навіть страчували. Але вони мужньо терпіли страшні муки задля утвердження істинного Слова Божого.

Петро, брат Андрія Первозванного, спочатку проповідував у Юдеї, а потім – серед поган. Відтак він прийшов до Риму, де за часів імператора Нерона був розіп'ятий вниз головою.

Андрій Первозваний, брат Петра, пропагував учення Христове в багатьох країнах Чорноморського узбережжя, у тому числі й на землях України. Дніп-

Мікеланджело Мерізі да Караваджо.
Розп'яття Апостола Петра. 1600 р.

ХРИСТИЯНСЬКІ ЧИТАННЯ

ром він дістався до гір, на яких згодом виник Київ. Тут він поставив хрест і прорік, що на цьому місці збудують багато церков і засіє там благодать Божя. За переказами, Андрія розіп'яли на хресті у формі літери «Х». Тому такий хрест називають андріївським.

Яків Зеведеїв, брат апостола Іоана, пропагував Євангеліє в Єрусалимі й там першим постраждав за Христа. За те, що не побоявся навіть царя Ірода, йому відтяли мечем голову.

Євангеліст Іоан Богослов поширював слово Христове в Азії, на території теперішньої Туреччини. Римський цар Траян звелів заслати його на острів Патмос, оскільки вороже ставився до його благовістя. Там Іоан написав Євангеліє. Прожив більше ста років, похований на горі Ефес.

Нафанаїл, син Фоломея, і тому названий Варфоломієм, разом з Пилипом спочатку пропагував учення Ісусове в Сирії й Азії, відтак – в Індії, де переклав Євангеліє від Матея місцевою мовою. Свій земний шлях завершив у Вірменії, де й прийняв мученицьку смерть.

Матей, колишній митник, проповідував довгий час у Юдеї, а потім по всій Ефіопії. Написав Євангеліє єврейською мовою, яке грецькою переклав Іоан Богослов.

Яків, брат Матея, проповідував у Сирії, Єгипті та інших країнах. Написав соборне послання, тобто лист до християн усього світу. Зазнав мученицької смерті через повішання на хресті.

Інші апостоли також розійшлися по різних краях, де наvertали людей до християнської віри. За відданість Ісусовому вченню їх жорстко переслідували, але вони до кінця залишалися вірними своїй місії.

УСПІННЯ БОЖОЇ МАТЕРІ

Після вознесіння Господа Ісуса Христа Божа Мати жила, як того бажав її син, у домі його учня Іоана Богослова, який з великою любов'ю і теплотою піклувався про неї.

Якось, коли Пресвята Богородиця молилася на горі Єлеонській, з'явився їй архангел Гавриїл з райською фініковою гілкою в руках і сповістив, що через три дні завершиться її земне життя і Господь візьме її до себе.

Божа Мати почала готуватися до свого відходу. Вона бажала попрощатися з усіма апостолами,

Ганнібал Карачі. Успіння Богородиці. 1590 р.

але вони розійшлися по світу проповідувати науку Ісусову. Але Господь у чудесний спосіб зібрав до неї всіх апостолів, крім Томи.

У годину кончини яскраве світло оповило кімнату, де лежала Пресвята Богородиця. Син її Ісус Христос явився в супроводі ангелів і прийняв її пречисту душу, а тіло апостоли поховали в Гетсиманському саду.

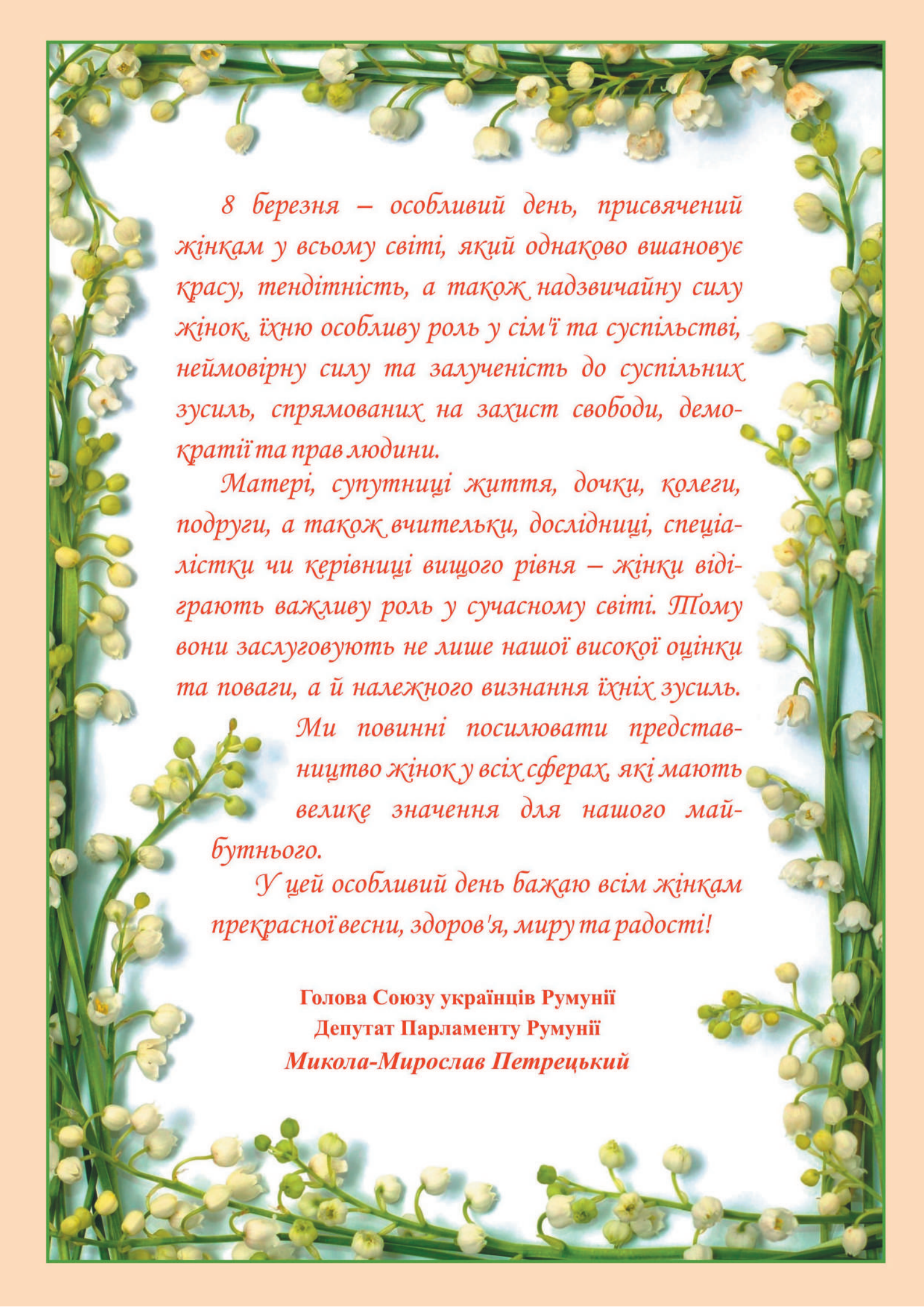
Через три дні до Єрусалиму прибув апостол Тома, який побажав поклонитися пречистому тілу Богородиці. Але коли він разом з іншими апостолами прийшов до гробу, то побачив, що тіла там нема. Усі заціпеніли від здивування. А тім часом в оточенні ангелів і променистому сяйві на небі з'явилася Божа Мати. Вона промовила до всіх:

– Радійте! Я з вами повсякчасно. Завжди буду молитися перед Богом за вас і за виконання прохань віруючих!

Успіння Пресвятої Богородиці православна Церква вшановує як одне з найбільших свят 15 (28) серпня. Воно називається Успінням тому, що Божа Мати відійшла тихо, немовби заснула. Тіло Пресвятої Богородиці перебувало у гробі недовго, бо через три дні Господь воскресив померлу й узяв її на небеса.

8 березня – особливий день, присвячений жінкам у всьому світі, який однаково вшановує красу, тендітність, а також надзвичайну силу жінок, їхню особливу роль у сім'ї та суспільстві, неймовірну силу та залученість до суспільних зусиль, спрямованих на захист свободи, демократії та прав людини.

Матері, супутниці життя, дочки, колеги, подруги, а також вчительки, дослідниці, спеціалістки чи керівниці вищого рівня – жінки відіграють важливу роль у сучасному світі. Тому вони заслуговують не лише нашої високої оцінки та поваги, а й належного визнання їхніх зусиль.

Ми повинні посилювати представництво жінок у всіх сферах, які мають велике значення для нашого майбутнього.

У цей особливий день бажаю всім жінкам прекрасної весни, здоров'я, миру та радості!

Голова Союзу українців Румунії
Депутат Парламенту Румунії
Микола-Мирослав Петрецький